

Täysistunto

Torstai 5.4.2018 klo 15.59—20.07

3. Vammaisten henkilöiden välttämättömän avun ja tuen kilpailuttamisen lopettaminen

Kansalaisaloite KAA 2/2018 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Paula Risikko: [Hälinää — Puhemies koputtaa] Rauhoitutaan, ja kokoukset ulkopuolelle!

Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään talousvaliokuntaan.

Keskustelu

17.02 **Sari Tanus kd:** Arvoisa herra puhemies! Käsittelyssä on kansalaisaloite vammaisten henkilöiden välttämättömän avun ja tuen kilpailuttamisen lopettamisesta. Aivan ensiksi haluan lausua kiitokseni tämän kansalaisaloitteen vireillepanijalle Markku Virkamäelle, Vammaisfoorumi ry:lle, kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunnalle, niille yli 30 järjestölle, jotka ovat olleet mukana, ja niille 72 059 kansalaiselle, jotka ovat kannattaneet aloitetta.

Keskusteltuani useaan kertaan aloitteen tekijöiden kanssa olen vakuuttunut aloitteen tärkeydestä. Aloitteen tavoitteenahan on lopettaa vammaisten henkilöiden välttämättömän avun ja tuen kilpailuttaminen. Kansalaisaloite vaatii julkisia hankintoja koskevaan lakiin tarkennusta. Hankintalain mukaista kilpailutusta ei tule soveltaa koko elämän mittaisten asumista, henkilökohtaista apua ja puhevammaisten tulkkaukseen koskevien palveluiden hankintaan.

Vammaisille ihmisille on erittäin tärkeää, että hoitosuhteet ovat pitkäkestoisia. Pysyvässä henkilöstöllä on parempi kyky vuorovaikutukseen, kommunikaatioon ja yhteistyöhön. Tuttu läheinen hoitaja vierellä luo turvallisuudentunteen ja mahdollistaa hoidon vaikuttavuuden. Vammaisten palveluiden kilpailuttamisella estetään sujuvan, pysyvän arjen toteutuminen. Lisäksi on huomattava, että kilpailuttaminen rikkoo vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksia ja Suomi on ratifioinut YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja tämä toiminta on sen vastaista. Kilpailutusmenettely onkin vammaisten ihmisten palveluiden järjestämisen keskeinen kipukohta. Se on välttämätön tapa järjestää vammaisten henkilöiden elämän mittaisia välttämättömiä avun ja tuen tarpeiden palveluja.

Ei myytävänä -kansalaisaloite on vammaisten ihmisten kansalaisliike. Vammaiset ja heidän läheisensä ovat aloitteen avulla tuoneet kokemuksensa oikeuksiensa loukkauksista meidän kaikkien tietoisuuteen. Nykytilanteessahan palveluiden käyttäjällä ei ole osallisuutta kilpailutusmenettelyssä. Hankintalaki tarjoaa asianosaisuuden vain kunnille ja Kellalle tilaajina sekä palvelun tuottajille. Varsinainen palvelun käyttäjä on ikään kuin sivul-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

linen itseään koskevissa päätöksissä. Kilpailuttamismenettelyssä vammaisilla henkilöillä ja heidän läheisillään ei ole myöskään oikeussuojaa. Näin ei länsimaaisessa oikeusvaltiossa voi olla. Tähän tarvitaan muutos, ja meillä tässä salissa istuvilla on mahdollisuus tuo muutos tehdä.

Vammaiselle ihmiselle joutuminen syrjään oman elämän ratkaisuihin aiheuttaa suurta voimattomuutta ja usein myös ahdistusta. Se syö myös hyvinvointia, usein myös työ- ja toimintakykyä niin vammaisten itsensä kuin heidän läheistensäkin osalta. On kyse ihmisten jaksamisesta arjessa niin kotona, yrittäjänä kuin ehkä työelämässäkään. Se, mitä tässä salissa voimme tehdä, on, että annamme näille ihmiselle päätäntävällän heitä itseään koskevissa kysymyksissä. Kyseessä on heidän elämänsä.

Pysyvät ihmissuhteet ovat tärkeitä meille kaikille. Suomessa ei riittävästi tunnusteta elämänmittaisiin palveluihin sisältyvien pysyvien ja jatkuvuuteen tähtäävien ihmissuhteiden ratkaisevaa merkitystä. Tämä näkyy niin asumispalveluiden, henkilökohtaisen avun kuin kuntoutuspalveluidenkin kilpailutuksissa. Henkilöstön kyvykkyys ihmissuhteisiin, kommunikaatioon ja vuorovaikutukseen sekä yhteistyöhön on keskeinen tekijä todellisessa vaikeavassa palvelussa. Kilpailutuksen aiheuttamat jatkuvasti vaihtuvat tärkeät ihmissuhteet heikentävät vammaisten henkilöiden ja heidän läheistensä elämänlaatua ja ovat myös turvallisuusriski.

Kilpailuttamismenettelyllä aiheutetaan myös merkittäviä lisäkustannuksia, kun ajatellaan erikoissairaanhoidon. Esimerkiksi vaikeasti kehitysvammaisista noin 25:llä, jopa 50 prosentilla, ja 30 prosentilla autismin kirjon henkilöistä on liitännäissairautena epilepsia. Epilepsian kohtaustasapainon järkkäminen, samoin kuin esimerkiksi diabeteshoidon mitätöityminen tai puhevammaisen henkilön tai mielenterveyden haasteissa olevan henkilön siirtäminen laitoshoidon aiheuttaa inhimillisten kustannusten lisäksi paljon kustannuksia myös veronmaksajille. Huonoilla tai vaihtuvilla palveluilla voidaan tuhota myös lapsuudenkodissa ja erikoissairaanhoidossa sekä koulussa tai näiden yhteistyönä tehtyä perustyötä ja samalla merkittävät yhteiskunnalliset investoinnit. Nämä erikoissairaanhoidon kustannukset eivät näy kuntien vammaispalvelujen kustannuksissa lainkaan.

Toivon, että Ei myytävänä -kansalaisaloite saa sille kuuluvan arvon. Se on tärkeä viesti vammaisilta ja heidän läheisiltään. Kansalaisaloitteen esittämä lisäys hankintalakiin tulee hyväksyä. On tärkeää löytää ulospääsy nykyisestä kilpailuttamismenettelystä kestävämpään järjestämistapaan.

Arvoisa puhemies! Kansainvälisen ja kansallisen vammaisliikkeen keskeinen tunnuslause on: ”Ei mitään meistä ilman meitä.” Vammaisten ja heidän läheistensä on voitava osallistua omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin. Tämän on toteuduttava YK:n yleissopimuksen mukaisesti myös Suomessa.

17.09 Olli-Poika Parviainen vihr: Arvoisa herra puhemies! Jokaisella on oltava oikeus tehdä itse valintoja koskien omaa elämäänsä. Valinnat voivat olla pieniä, kuten mitä aamulla pukisi päällensä, mitä söisi, tai ne voivat koskea suuria elämän valintoja, omaa kehoa, ihmissuhteita ja esimerkiksi asumista. Asumisessa kyse ei ole vain seinistä ympärillä, vaan koti on myös tunne, oma tila, jossa voi olla suojassa ja saa toteuttaa itseään vapaasti. Monella vammaisella mahdollisuudet päättää omasta elämästään ovat kuitenkin rajalliset, ja päätösten tekoon voi myös tarvita tukea. Palvelujen käyttäjä nähdään kuitenkin kilpailutuksissa edelleen aivan liian usein käytännössä passiivisena kohteena, ei aktiivisena, osallisena toimijana.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

Vammaisten henkilöiden elämän kannalta keskeisiä, jopa elämän mittaisia palveluja kilpailutetaan siis käytännössä ilman, että he voivat itse tähän menettelyyn vaikuttaa. Erityisesti asumispalvelujen kilpailutuksista löytyy tästä maasta valitettavasti myös surullisia esimerkkejä. Kilpailutus, joka tapahtuu pääosin hintakriteereillä ja varmistamatta osallisuuden toteutumista, aiheuttaa tarpeettomia ongelmia palvelujen käyttäjille ja heidän läheisilleen. Myös kilpailutettujen palvelujen laadusta on tullut kritiikkiä, ja esimerkiksi palveluista vastaavan henkilökunnan ja puitteiden vaihtuvuus lisäävät tarpeettomasti epävarmuutta vammaisen arjessa. Oman kodin tulisikin olla turvasatama, ja näin ei valitettavasti nyt aina ole.

Tosielämän esimerkki, arvoisa puhemies: Ikääntynyt kehitysvammainen oli asunut vanhempiensa luona, kunnes nämä ikääntyivät niin, että hänen oli muutettava toisaalle. Asteittain totutellen ja tutustuen hän pääsi muuttamaan turvalliseen ja luotettavaksi koettuun asumisyhteisöön. Juuri kun hän oli kotiutunut uuteen kotiinsa, kilpailutettiin palvelu hänen altaan ja edessä oli jälleen muutto aivan toisenlaisiin, tuntemattomiin olosuhteisiin. Kun asiasta kunnalta tiedusteltiin, vastauksena oli lakoninen vetoaminen hankintalakiin. Ihmis-oikeuksia ei mainittu, tuskin ajateltiinkaan. Tällaisia tapauksia on, arvoisa puhemies, liikaa. Jokainen tilanne on yksilöllinen, ja niihin tulee voida vastata nykyistä paremmin.

Kilpailutukset voivat tietenkin tuottaa myös hyviä tuloksia, mikäli osaaminen kilpailutuksen tekoon tarkoituksenmukaisesti on kunnossa, mutta erot laadussa vaihtelevat esimerkiksi alueellisesti suuresti. Nyt on kuitenkin kyse siitä, että meidän on varmistettava oikeus itsemääräämiseen ja omaan kotiin kaikille. Nykyinen hankintalainsäädäntö ei sitä valitettavasti auta. Tämä tarkoittaa, että lakia on muutettava. Yli 70 000 ihmistä on nyt myös kansalaisaloitteella muutosta esittänyt, ja meidän täytyy huoliin täällä eduskunnassa tavalla tai toisella vastata.

Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä oleva kansalaisaloite on vammaisjärjestöjen johdonmukaisen yhteistyön tulosta. Siitä tuli vammaisten henkilöiden ja heidän läheistensä näkyvä ja kuuluva liike. Sen taustalla ovat vammaisten henkilöiden ja heidän läheistensä kokemat kohtuuttomat tilanteet. Aloitteessa vedotaan myös vuonna 16 Suomessakin ratifioituun YK:n vammaisten oikeuksia koskevaan yleissopimukseen, joka korostaa vammaisten ihmisten yhdenvertaisuutta ja osallisuutta kaikessa päätöksenteossa. Sopimuksen mukaan vammaisella itsellään on esimerkiksi oikeus valita asuinpaikkansa eikä häntä saa velvoittaa käyttämään tiettyä asumisjärjestelyä.

Erityistä painetta asiaan puuttumiseksi tekee myös meneillään oleva sote- ja maakuntauudistus, joka on tuomassa merkittävät säästövelvoitteet ja rahoitusvajeen näihinkin palveluihin. Ei ole kaukaa haettua ajatella, että hintakriteeri tulee korostumaan keskeisten vammaispalvelujenkin kilpailutuksissa edelleen ja epävarmuus palvelujen laadusta ja saataavuudesta tulee kasvamaan suuresti sote- ja maakuntauudistuksen myötä. Näin siis, ellemmme me tässä salissa asiaan muutosta tee.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Edustaja Laiho.

Minulla on vielä.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Anteeksi, minä luulin, että te keskeytitte.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

Arvoisa puhemies! Tämä olisi ollut ehkä hyvä kohta lopettaa, mutta jatkan vielä hetken. — Tämä aloite on ymmärrettävistä syistä rajattu käsittelemään vain vammaisten oikeuksia, vaikka törmäämme vastaaviin haasteisiin myös esimerkiksi vanhuspalveluissa. Olisi-kin tärkeää, että käsittelemme aloitteen laajalti täällä eduskunnassa ja tarkastelimmekin yli-päätään keskeisten palvelujen järjestämistä ihmisoikeuksien ja osallisuuden näkökulmista. Riippumatta siitä, miten palvelut on hankittu, on niiden laatu varmistettava ja sitä valvottava. Myös vammaispalvelulakia ollaan uudistamassa, ja esimerkiksi itsemääräämisoikeuteen liittyvät teemat nousevat esiin myös sitä kautta. Tämäkin kannattaisi huomioida kansalaisaloitteen käsittelyssä. Tärkeintä olisi, että yhdessä löytäisimme ratkaisuja, jotka varmistavat inhimillisen kohtelun ja elämän kaikille kaikissa olosuhteissa.

17.15 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Käsittelyssämme on Ei myytävänä -kansalaisaloite. Toden totta, hyvä nimi aloitteelle, sillä vammaispalvelut eivät todellakaan ole myytävänä olevia palveluita, vaan pitää muistaa, että kyse on ihmisten palveluista. Kansalaisaloite on kerännyt yli 70 000 kannattajaa, ja se on iso määrä. Se kertoo siitä, että haluamme hyvinvointiyhteiskunnassamme pitää kaikista huolta, myös kaikista heikoimmassa asemassa olevista tai niistä, joilla on jokin toimintakykyä haittaava vamma tai heikkous ja jotka tarvitsevat tukea välttämättömään huolenpitoon ja tukeen arjessa selviytyäkseen.

Kansalaisaloitteessa ollaan huolestuneita vammaisten palvelujen kilpailuttamisesta, mikä sen mukaan aiheuttaa syrjäytymistä ja heikentää vammaisten henkilöiden ja läheisten hyvinvointia, työ- ja toimintakykyä, ja huonosti onnistuneiden kilpailuttamisten takia epäillään kustannusten myös nousseen. Kilpailutus ei saa tietenkään heikentää henkilön saamaa palvelua tai palvelun tasoa. Aloitteen taustalla ovat kuitenkin mitä ilmeisimmin arkielämässä esiin nousseet ongelmat vammaisten palvelujen järjestämisessä kunnissa. Näin ei tietenkään saa olla.

Suomessa palvelujen järjestämisen tavat ovat nykyisin kovin kirjavina ja käytännöt vaihtelevia. Kilpailutuksia esimerkiksi kuljetus- ja asumispalveluista on tehty sekä hyvin että huonosti. Kilpailutettaessa palveluja hankintalain mukaisesti on tärkeää määrittellä huolella ne kriteerit ja vaatimukset, joita haluamme ja tarvitsemme palvelusopimukseen. Kilpailutus sopimusten vaatimusmäärittelyt ovat työläitä ja vaativat asian läheistä tuntemusta ja aikaa. Kun kilpailutetaan ihmisten kannalta merkittäviä palveluja, jotka välillisesti voivat huonosti toimivina heikentää ihmisen elämänlaatua tai huonontaa henkilön itsemääräämisoikeutta, jos riippuvuus muista lisääntyy, on hankinta tehtävä erityisen huolella ja kuultava asiantuntijoita sekä myös järjestöjä mahdollisimman hyvän palvelukokonaisuuden saavuttamiseksi.

Kilpailutus sinänsä ei ole huono asia, sillä sen avulla pystymme hallitsemaan ja arvioimaan kustannuskehitystä paremmin ja löytämään hinta-laatu-suhteeltaan parhaimman palvelun tarjoajan ja samalla toki varmistamaan, että julkishallinnollisesti käytetään verorahaa niin, että rahaa käytetään mahdollisimman taloudellisesti ja järkevästi mutta palvelut turvaten ja niin, että me saamme sillä rahalla mahdollisimman paljon nimenomaan niitä palveluita. Jos palvelun sisältö on huonoa, niin kyse ei ole sinänsä ongelmasta hankintalaissa vaan huonosti hoidetusta kilpailutuksesta ja kilpailun järjestämisen osaamattomuudesta.

Tosiasia kuitenkin on, että asumispalveluissa, on sitten kyse vammaisten tai ikäihmisten hoiva-asumisesta, jatkuvuus ja turvallisuus ovat todella tärkeitä asioita ja merkityksellisiä ihmisen hyvinvoinnin kannalta puhumattakaan inhimillisistä tekijöistä, mitkä asumi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

seen ja kokonaisuuteen liittyvät. Asumispalveluiden osalta onkin huolellisesti mietittävä, miten voidaan jatkuvuus turvata niissä. Ei ole henkilön edun mukaista joutua muuttamaan asuinpaikkaa esimerkiksi sopimuskauden päättyessä. Vammaisten henkilöiden asumispalveluihin sopii hyvin palvelusetelityyppinen malli, joka ei ole hankintalain piirissä, ja tälläkin hetkellä kunnat voivat sitä mahdollisuutta käyttää. Kunnat voivat myöskin itse tuottaa palveluita.

Omalta osaltaan parannusta vammaisten tilanteeseen ja muiden ryhmien, jotka tarvitsevat paljon palveluita, ovat sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen liittyvät muutokset. Siinä tulee mahdollisuus henkilökohtaiseen budjettiin, jolloin henkilö itse voisi hankkia palvelut sieltä, mistä näkee palveluiden olevan järkevää hankkia ja sopivan itselle parhaiten. Tämä lisää henkilön itsemääräämisoikeutta ja lisää myös subjektiivista vapautta. Myös asiakassetelillä on mahdollisuus täydentää palveluita. Sanoisinkin, että niiden ryhmien, jotka ovat sote- ja maakuntaudistuksessa oikeutettuja henkilökohtaiseen budjettiin, palvelut tulevat todennäköisesti parantumaan oleellisesti nimenomaan asiakaslähtöisemmiksi. Tämä merkittävä järjestämistavan muutos on yksi niistä sote-uudistuksen helmistä, jotka parantavat asiakkaan asemaa järjestelmässä. Avun tarvitsija pääsee keskiöön, kuten pitääkin olla. Kun palvelua voidaan hankkia juuri oikeaan tarpeeseen, uskon, että voimme järjestää kohdennetumpia ja yksilöllisempiä palveluja ihmisille.

Arvoisa puhemies! Hankintalain soveltaminen vammaispalvelujen yhteydessä on vaativaa ja vaatii hyvää sopimussosaamista ja tarkkaa tietoa palvelujen sisällöstä sisältäen asiakaiden ja järjestöjen huolellisen kuulemisen. Sote- ja maakuntaudistuksessa kilpailutusprosessia pystytään tekemään paremmalla osaamisella ja ammattitaidolla, kun maakunnilla palvelujen järjestämisessä on leveämmät hartiat ja enemmän osaamista kuin nykyisillä lähes 300 kunnalla, joissa kilpailutukset ovat olleet kirjavia ja osin epäonnistuneitakin. Palvelujen käyttäjien tarpeiden tulee aina olla lähtökohtana, kun hankintoja tehdään. Hintaa ei saa polkea laadun kustannuksella. Sote-uudistuksessa henkilökohtaisen budjetin käyttöönotto tulee vahvistamaan asiakkaan asemaa oman itsemääräämisoikeuden ja valinnan mahdollisuuden avulla. Maakuntaudistus antaa myös mahdollisuuden tiivistää ja parantaa yhteistyötä vammaisjärjestöjen, kuntien ja maakuntien välillä.

17.21 Johanna Karimäki vihr: Arvoisa puhemies! Ei myytävänä -kansalaisaloitteen tavoitteena on turvata hyvän elämän edellytykset vammaisille ihmisille ja pysäyttää vammaispalveluiden kilpailutuksen aikaansaama haitallinen kehitys. Yli 72 000 allekirjoittajaa kerännyt kansalaisaloite vammaisten henkilöiden välttämättömän avun ja tuen kilpailuttamisen lopettamiseksi luovutettiin eduskunnan puhemiehelle 7. maaliskuuta. Aloitteen suojelijana kannatan lämpimästi esitystä ja toivon, että se hyväksytään eduskunnassa.

Muistan sen päivän, kun kesällä 2016 YK:n vammaisten oikeuksien sopimus astui voimaan. Oli pilvinen päivä, mutta kun olimme kokoontuneet vammaisjärjestöjen kanssa juhlimaan Pikkuparlamentin puistoon, aurinko paistoi pilvienraosta. Aurinko paistoi vammaisille luvaten parempaa: Oikeutta päättää omista asioista, kenen kanssa asuu, missä asuu. Oikeutta hyvään arkeen, mahdollisuutta työhön, opiskeluun, harrastuksiin.

Tämä kansalaisaloite on tehty kaikkein heikko-osaisimpien vammaisten puolesta: niille, jotka ovat täysin jatkuvan tuen, hoivan ja avun tarpeessa, niille, joille tuttu hoitaja tuo turvaa päivään. Oma turvallinen koti on jokaisen syvä perusoikeus. Vammaisille ihmisille tutut hoitajat tuovat kodin lämmön arkeen. Ei ole oikein kilpailuttaa mielivaltaisesti elinkäisiä, elintärkeitä palveluja. Ei ole kestävä, että kaikki tuttu ja turvallinen vaihtuu yh-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

dessä yössä uuteen. Moni omainen on kirjoittanut huolestaan vammaisen rakkaansa puolesta. Kaikkien vammaisten ihmisten ja heidän läheistensä vuoksi tämä aloite on mitä tärkein.

Kilpailutus sopii erittäin huonosti jatkuviin palveluihin, ihmiseltä ihmiselle annettuihin palveluihin. Vammaisten henkilöiden koko elämän mittaisia, välttämättömiä palveluja järjestetään hankintalain mukaisesti palvelujen kilpailutuksen kautta. Kilpailutukset ovat johdaneet tilanteeseen, jossa vammaisilla ihmisillä ei ole osallisuutta itseään koskevien asioiden järjestämisessä. Valitettavan usein myös hinta on ohittanut laadun kilpailutuksissa, mikä on heikentänyt palveluiden laatua. Vammaisjärjestöt ovat tehneet jo vuosia työtä tämän epäkohdan korjaamiseksi, ja nyt asia tuodaan kansalaisaloitteella eduskuntaan.

Palveluiden jatkuvuus ja ennakoitavuus ovat välttämättömät edellytykset hyvän elämän rakentumiselle. Vammaisen ihmisen suhde avustajaansa on henkilökohtainen. Luottamus, turvallisuudentunne ja kommunikaatioyhteys syntyvät ajan kanssa. Lyhyet sopimukset ja niiden uudelleenkilpailuttaminen katkaisevat avustajasuhteen rakentumisen, järkyttävät arjen tasapainoa ja heikentävät vammaisen henkilön hyvinvointia.

Vammaisten henkilöiden välttämättömän avun ja tuen kilpailuttaminen on vastoin YK:n yleissopimusta vammaisten henkilöiden oikeuksista. Vammaisten ihmisten oikeuksia koskeva YK:n yleissopimus korostaa vammaisten ihmisten yhdenvertaisuutta ja osallisuutta kaikessa päätöksenteossa. Vammaisten henkilöiden elämälle välttämättömät palvelut tulee viimein rajata hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle. Monissa Euroopan unionin maissa näin on jo tehty. EU ei vaadi kilpailuttamaan näitä palveluja. Yksi kestävä ratkaisu on henkilökohtainen budjetointi, joka on kansainvälisesti käytetyin vammaisten henkilöiden elämänmittaisten välttämättömien palveluiden järjestämistapa.

Kilpailuttamisen menettely palautuu mielikuvissa vahvasti huutolaisaikaan, jolloin talolliset tarjosivat kunnalle vähemmällä kustannuksella hoitoa huudettaville. Viimeinen huuto-laismarkkina pidettiin vuonna 1935.

Vammaisten ihmisten hyvä elämä ei saa olla alisteinen kilpailumenettelylle, jossa halvin tarjous voittaa. Lainsäädäntömme perustuu perus- ja ihmisoikeuksien toteuttamiseen. Meidän velvollisuutemme kansanedustajina ja lainsäätäjinä on huolehtia siitä, että vammaisten ihmisten oikeudet toteutuvat lainsäädännössämme, ja tehdä tarvittavat korjaukset. Ratkaisu on rajata vammaispalvelut hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle kansalaisaloitteen mukaisesti.

17.26 Pekka Puska kesk: Arvoisa puhemies! On todella erittäin hyvä, että kansalaisaloitteen muodossa tämä aivan ilmeinen kentällä oleva epäkohta on tuotu tänne ja esille. Kysymys on todellakin hyvin monia vaikeavammaisia koskevasta tärkeästä ja ihmisoikeuksiinkin liittyvästä asiasta.

Aloitteen taustana on, kuten jo kuultiinkin, että kentällä on havaittu, kuinka joulukuussa 2016 hyväksytty hankintalaki on tuonut esille todella kipeitä ongelmia erityisesti vammaisten palvelujen suhteen eri puolilla maata. Epäkohtia on havaittu etenkin vaikeavammaisten palveluasumisen ja pitkäaikaisen henkilökohtaisen avun suhteen, ja on tuotu esille, että kun kaupungit nyt kilpailuttavat palvelut, valinta kohdistuu usein vain hinnan perusteella ja suuriin palveluntuottajiin. Vammaiset ja heidän läheisensä ovat tällöin usein olleet osattomia itseään koskevissa palvelupäätöksissä. Heillä ei ole ollut vaikutusmahdollisuutta eikä keinoja itseään koskevissa ratkaisuissa. Ongelmana on myös palveluntuottajien vaihtuminen kilpailukausittain.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

Näiden epäkohtien korjaamiseksi on syntynyt tämä kansalaisaloite, joka siis tähtää siihen, että elämänmittaisten ja välttämättömien palvelujen järjestäminen jätettäisiin kuntien kilpailutuksen ulkopuolelle. Sen sijaan vammainen voisi itse valita alueella olevista palveluista oman tilanteensa mukaan esimerkiksi henkilökohtaisen budjetin tai asiakassetelin avulla. Tällainen menettely vastaisi siis soten valinnanvapauslaissa suunniteltua järjestelmää, eli sen sijaan, että palvelujärjestäjä kilpailuttaisi isoja tuottajia, vammaiset itse tekisivät henkilökohtaisen budjetin tai asiakassetelin avulla valinnan ja näin kilpailuttaisivat auktorisoituja tuottajia oman tilanteensa mukaan. Tällainen menettely vastaisi siis myöskin paljon paremmin YK:n vammaissopimuksen tavoitteeseen vammaisten itsemääräämisoikeudesta.

Tässä asiassa on tehty taustaselvitystä ja kiinnitetty huomiota siihen ja sanottu, että hankintalaki tai sosiaalipalveluja koskeva lainsäädäntö eivät olisi esteenä vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisten palvelujen järjestämiselle ja että sekä sosiaalihuoltolaki että vammaispalvelulaki itse asiassa velvoittaisivat yksilöllisen tarpeen huomioon ottamiseen ja että sosiaalihuollon lainsäädäntö velvoittaa kiinnittämään erityistä huomiota elinikäisten ja pitkäaikaisten palvelujen jatkumiseen. On sanottu, että kunnan pitäisi nykyiselläänkin kuulla asiakasta ja tarvittaessa hänen läheisiään.

Tässä näyttää todellakin olevan epäselvyyttä lakipykälien ja niiden tulkinnan suhteen, ja kun juridiikkaa on selvitetty, niin on myös sanottu, että laki ei pakottaisi kuntia kilpailuttamaan, niin kuin on tapahtunut, vaan kysymys on lain soveltamisen ongelmista kunnissa ja myöskin vammaispalvelulain ja hankintalain suhteessa.

Arvoisa puhemies! Kun ongelma on aivan ilmeinen ja kysymys on kentällä ja kunnissa laajasti koetusta ja inhimillisesti tärkeästä ongelmasta, on erittäin hyvä, että asia on tuotu tänne eduskuntaan. On tärkeää, että täällä valiokunta nyt sitten perehtyy huolella tilanteeseen, kuulee niin vammaisten edustajia kuin muitakin asiantuntijoita, ja tämän selvityksen jälkeen tuodaan meille tänne eduskunnan saliin pätevä selvitys siitä, mikä on tilanne yleensä ja mikä todella on tilanne lakipykälien ja niiden tulkinnan suhteen, ja sen perusteella sitten tuodaan ehdotus tarvittavista lakipykälien tarkistuksista, niin että tämän hyvän aloitteen takana olevat epäkohdat voidaan poistaa. Siihen varmaan olemme valmiita.

17.31 Hanna Sarkkinen vas: Arvoisa puhemies! Tämä kansalaisaloite pyrkii muuttamaan erittäin tärkeän asian: lopettamaan vammaisten välttämättömän huolenpidon ja asumisen palveluiden kilpailutukset. Aloitteen tavoite on erittäin kannatettava — huutolaisuuden täytyy jo loppua.

Ongelman ydin on, että kilpailutusmenettelyssä palveluiden käyttäjällä ei ole osallisuutta. Kilpailutuksen kohteena olevat ihmiset eivät pääse päättämään omasta asumisestaan ja omista tärkeistä hoitosuhteistaan. Kilpailutusmenettely unohtaa tai ei tunnista elämänmittaisiin palveluihin sisältyvien jatkuvien ihmissuhteiden ratkaisevaa merkitystä, kun palveluiden jatkuvuus ei ole turvattu. Kilpailutukset vähättelevät vammaisten ihmisten itsemääräämisoikeutta. Kilpailutukset voivat pahimmillaan johtaa toimintakyvyn heikkenemiseen, ja se voi merkitä aikaisempaa suurempaa tarvetta raskaampiin palveluihin.

Täällä moni on jo hyvin puhunut kilpailutusmenettelyn ongelmista, jotka ovat laajoja ja joita koetaan eri puolilla Suomea. EU ei vaadi meitä kilpailuttamaan näitä palveluita, eli vammaisten elämänmittaiset palvelut voidaan järjestää muullakin tavoin kuin kilpailuttamalla. [Sari Sarkomaa: Valinnanvapaus!] Palvelut voidaan kilpailutuksen sijaan järjestää esimerkiksi henkilökohtaisella budjetilla, palveluseteleillä, suorahankintoina tai julkisena

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

työnä. Kestävä ratkaisu löytyy todennäköisesti henkilökohtaisesta budjetista, joka on kansainvälisesti käytetty vammaisten henkilöiden elämänmittaisten palveluiden järjestämistä, mutta välttämättä sekään ei kaikille sellaisenaan sovi, tai ainakin se vaatii tuekseen tuettua päätöksentekoa. Eli aloitteen asia on tärkeä ja oikea.

Tähän esitettyyn lakitekniiseen muutokseen liittyy kuitenkin kysymysmerkkejä. Hankintalain käsittelyn yhteydessä on esitetty näkökulmia, että tätä asiaa ei todennäköisesti voida ratkaista ehdotetulla hankintalain muutoksella vaan asia olisi ratkaistava muuttamalla kyseistä sosiaali- ja terveyslainsäädäntöä, missä asioista säädetään. Sote-lainsäädännössä olisi linjattava, että nämä palvelut järjestetään henkilökohtaisella budjetilla tai muulla menettelyllä eikä kilpailutuksella. On esitetty näkökulmia, että jos tehtäisiin vain tämä kansalaisaloitteen mukainen muutos pelkästään hankintalakiin, se voisi johtaa siihen, että kunnat voisivat periaatteessa edelleen kilpailuttaa palveluita mutta eivät olisi enää velvoitettu ja noudattamaan hankintalakia kyseisissä kilpailutuksissa. Eli kyseinen lakimuutos ei pelkästään välttämättä lopettaisi kilpailutuksia, vaikka se nimenomaan on tarkoitus. Aloitteen tavoite on siis ehdottoman oikea, mutta se ei välttämättä ole saavutettavissa kyseisellä lakimuutoksella — tai on ainakin esitetty tällaisia epäilyksiä — ja tämä asia täytyy selventää, varmistaa ja tarkistaa valiokuntakäsittelyn yhteydessä.

Eduskunta ei kuitenkaan voi lakaista tätä erittäin tärkeää aloitetta maton alle vain sillä perusteella, jos lakialoitteen todetaan kohdistuvan väärään lakiin tai olevan väärämuotoinen. Eduskunnan täytyy käsitellä aloite sen tarkoituksen perusteella ja tehdä tarvittavat päätökset, lakialoitteen tarkoitusta palvelevat lakimuutokset, näistä erilaisista lainsäädäntöteknisistä kiemuroista huolimatta ja niiden sitä estämättä. Olisi tärkeää, että sosiaali- ja terveysvaliokunta asiantuntijavaluokuntana käsitelisi tätä asiaa, antaisi vähintään lausunnon asiasta, vaikka asia lakiteknisistä syistä tuleekin talousvaliokuntaan, koska se kohdistuu hankintalakiin. Talousvaliokunnalla ei kuitenkaan ole sellaista osaamista ja asiantuntemusta, että se voisi riittävästi käsitellä tätä asiaa vammaisten itsemääräämisoikeuden ja sosiaali- ja terveyspoliittisten näkökohtien valossa.

Arvoisa puhemies! Sote-uudistuskokonaisuudessa on mukana henkilökohtaisen budjetin kirjaukset. Se on hyvä asia. Me emme kuitenkaan voi tuudittautua epävarman ja massiivisen sote-uudistuksen läpimenoon ja sen aikatauluun, joka on vielä edelleen epävarma. Emme voi tuudittautua siihen, että sote-uudistus korjaa tämän merkittävän epäkohdan. Aloitteen esiin nostama epäkohta ja lain uudistustarve tulee korjata välittömästi, eikä sitä tule sitoa sote-uudistukseen. Tavoitteena tulisi olla, että epäkohta saataisiin korjattua mahdollisimman äkkiä, jo vuoden 2019 aikana. Ja se, että me muutamme ne lait, mitkä täytyy muuttaa, eli tavoitteen saavuttaminen — riippumatta nyt siitä, miten tämä aloite on muotoiltu — on se tärkein asia, ja se on se eduskunnan vastuu ja velvollisuus, ja olen ymmärtänyt, että nimenomaan tämän tavoitteen saavuttamiseen on olemassa laaja parlamentaarinen yhteisymmärrys ja tuki.

17.36 Outi Alanko-Kahiluoto vihr: Arvoisa puhemies! Olen onnellinen siitä, että tämä vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta ja ihmisoikeuksia ajava kansalaisaloite on tänään käsitellessämme. Aloitteen tavoite on hyvin tärkeä, vammaisten ihmisarvoa polkevien käytäntöjen on loputtava.

Kaikki suomalaiset vammaisjärjestöt ovat tehneet vuodesta 2013 ja kehitysvamma-alan järjestöt jo vuodesta 2011 lähtien tiivistä yhteistyötä ja asettaneet tavoitteekseen lakimuutoksen, jossa vammaisten henkilöiden välttämättömät palvelut rajataan hankintalain sovel-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

tamisan ulkopuolelle, koska näissä järjestöissä on vahva kokemus, että tämä kansalaisaloite on heidän viimeinen keinonsa vaikuttaa vammaisten ihmisten oikeuksien toteutumiseen heidän tarvitsemiaan palveluita järjestettäessä.

Itse toivon sydämestäni tälle Ei myytävänä -kansalaisaloitteelle menestystä eduskuntäkäsittelyssä ja tulen varmasti omalta osaltani tekemään sosiaali- ja terveysvaliokunnassa parhaani, että aloitteen käsittelyssä päädytään vahvistamaan vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeutta lainsäädännöllä, mikä on tämän kansalaisaloitteen tavoite, kuten äskenen edustaja hyvin totesi.

Vastaava tärkeä ”ei myytävänä” -aloite on vireillä myös mielenterveyskuntoutujien asumispalveluista, ja toivon itse menestystä myös sille — siihenhän vielä kerätään nimiä, eli se ei ole vielä tullut eduskuntaan.

Kuten edellisissä puheenvuoroissa on todettu, Suomessa kunnissa vammaisten henkilöiden osalta kilpailutukset ovat olleet vuosikymmeniä valtaosaltaan puhtaasti hintakilpailuja eli laadulle on näissä kilpailutuksissa annettu vain vähän merkitystä. Kunnat tekevät vammaisten palveluiden kilpailutuksissa tyypillisesti myös hyvin lyhyitä sopimuksia, joita sitten pian kilpailutetaan uudelleen. Tämä puolestaan johtaa siihen, että vammaisilla henkilöillä ei ole oikeutta valita itse asuinpaikkaansa. Tämä ei ole oikein. Se ei ole inhimillistä, se polkee ihmisoikeuksia ja on ristiriidassa sen sopimuksen kanssa, jonka myös Suomi on allekirjoittanut, tämän YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien sopimuksen.

Itse pelkään, että istuvan hallituksen tavoittelemat 3 miljardin euron säästöt sote-palveluihin tulevat pahentamaan vammaisten henkilöiden palveluiden tilannetta. Miinusbudjetilla aloittavilla maakunnilla tulee olemaan tarve yhtä aikaa säästää palveluista ja nostaa asiakasmaksuja. Usein tällaisissa tilanteissa maksajiksi joutuvat yhteiskunnan heikoimmat ihmiset. Tämä on epäinhimillistä politiikkaa, ja pidän tarpeellisena, että tässä talossa kiinnitetäisiin huomiota myös muiden haavoittuvien ryhmien palveluihin.

Tuossa äskenen puhuja pohdiskeli sitä, onko tällä kansalaisaloitteella tavoiteltu oikeaa asiaa, onko asian pihvi hankintalaissa. Itse olen samaa mieltä edellisen puhujan kanssa siitä, että tämän pihvi on siinä, mikä on tämän kansalaisaloitteen tavoite, ja se on se, että vammaisten ihmisten itsemääräämisoikeutta parannetaan ja kiinnitetään huomiota siihen, miten me kansanedustajat, jotka olemme lainsäädännöstä vastuussa, voisimme turvata sen, että esimerkiksi säästöjen varjolla ei tulevissa maakunnissa edelleen heikennetä vammaisten ihmisten asemaa. Se on se, mihin meidän täytyy vastata valiokuntatyöskentelyssä ja eduskunnassa. Pelkään, että taloutensa kanssa kamppailevat kunnat, eli siis tulevaisuudessa maakunnat, tavoittelevat myös tulevilla kilpailutuksilla säästöä — se on tosiasia. EU-direktiivit eivät velvoita kilpailutuksiin nytkään, mutta me näemme koko ajan, miten Suomessa päädytään vääränlaisiin kilpailutuksiin, väriin ratkaisuihin vammaisten ihmisten kohdalla. Kilpailuttaminen kaikkein heikoimpien kustannuksella on poliittinen valinta, joka loukkaa kansalaisten oikeuksia ja on johtanut pahoinvointia lisääviin toimintatapoihin erityisesti näiden haavoittuvien ryhmien kohdalla.

Bisnestä tehdään Suomessa tänä päivänä haavoittuvampien ihmisten kustannuksella, ja toivon, että voimme vastauksella tähän kansalaisaloitteeseen pistää tämäntyyppistä toimintatapaa kuriin, suitsia sitä, että ihmisarvot ovat tällaisilla terveys- ja hoivamarkkinoilla halpaa tavaraa, niin kuin ne nyt ovat. Toivon sydämestäni, että myös sote-uudistuksessa päädytään sellaiseen ratkaisuun, joka ei pahenna näiden ihmisten tilannetta vaan pikemminkin parantaa sitä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Myönnän vielä...

Anteeksi, herra puhemies, haluan lisätä tähän loppuun, että ainoastaan henkilökohtainen budjetti ei pelasta sitä, että vammaisia ihmisiä kohdellaan väärin tulevaisuudessa, jos maakunnissa tehdään säästöä ja jos näitä kilpailutuksia ei saada kuriin. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ja nyt myönnän vielä puheenvuoron edustaja Mäkisalo-Ropposelle. Siinä vaiheessa kutakuinkin kaikkien ryhmien edustajista vähintään yksi on saanut puheenvuoron. Sen jälkeen myönnän kahdelle ministerille puheenvuoron, ja heitä seuraten sitten tapahtuu debatti. — Nyt edustaja Mäkisalo-Ropponen, olkaa hyvä.

17.42 **Merja Mäkisalo-Ropponen sd:** Arvoisa puhemies! Kansalaisaloitteen tavoitteena on rajata vanhus- ja vammaispalvelut kilpailutuslainsäädännön ulkopuolelle. Tällä hetkellä monessa kunnassa ja kuntayhtymässä vammaisten ja vanhusten asumispalvelut kilpailutetaan säännöllisin väliajoin. Pahimmillaan se tarkoittaa sitä, että ihmisten on muutettava pois omasta kodistaan toisen palveluntuottajan voitettua kilpailutuksen. Miltä tuntuisi, jos sanottaisiin, että nyt on pakko muuttaa, sillä asuminen tulee halvemmaksi toisessa asunnossa?

Vammaisten ja muistisairaiden kohdalla tämä tilanne on usein arkipäivää, vaikka seuraukset ovat epäinhimillisiä. Kehitysvammaisilla ja muistisairailla elämän perusturvallisuus ja elämänlaatu muodostuvat pysyvistä ihmissuhteista sekä tutusta ja pysyvästä ympäristöstä. Ihmisten kotien ja perushoivan ja -hoidon kilpailuttaminen on aina epäinhimillistä. Erityisen epäeettiseksi asian tekee se, että usein hinta on ratkaiseva tekijä laadun ollessakin toissijainen. Halvimman tarjouksen tekijä usein voittaa kilpailutuksen aivan kuten ennen huutolaisaikaan.

Kuntien ja kuntayhtymien kilpailutuksen osaamattomuutta ja hintapainotteisuutta ovat suuret terveystyöt käyttäneet viime aikoina hyväkseen. Näiden isojen yritysten on mahdollista tehdä niin halpa tarjous, että alueen pienet, omat yritykset eivät pärjää tässä kilpailussa. Olen kuullut monen hoivakotiyrittäjän jo lopettaneen yrityksensä hävittyään toistuvasti kilpailutuksen isojen firmojen tarjouksille. Suuren firman on nimittäin mahdollista tehdä jonkin aikaa jopa tappiota saadakseen kilpailijat pois alueelta.

Valitettavasti seurauksena on ollut myös hoitotyöntekijöiden työolosuhteiden heikentyminen, jolla on suora yhteys hoidon ja hoivan laatuun. Nollatuntisopimukset ovat lisääntyneet, ja vakituisissa työsuhteissa olevien työntekijöiden määrää on vähennetty. Koulutettujen työntekijöiden sijalle on otettu kouluttamattomia työntekijöitä ja esimiesasemassa olevien sairaanhoitajien toimet on lopetettu. Tällainen toiminta heikentää hoidon laatua.

Myös muistisairaajat ovat vammaisia. Olen itse Muistiliiton puheenjohtaja, ja Muistiliitossa puhumme yhteiskodeista emmekä esimerkiksi tehostetusta palveluasumisesta, koska haluamme korostaa, että ihmisellä on oikeus omaan kotiin, ei pelkästään asuntoon. Yhteiskodin valinnassa on ensisijaisesti mietittävä, millainen koti on ihmiselle paras koti elää omannäköistä elämää siinäkin vaiheessa, kun hän tarvitsee ympärivuorokautista hoitoa ja hoivaa. Muistisairaajan yhteiskodissa pitää esimerkiksi olla muistisairaiden hoitoon ja hoivaan perehtyneitä ja osaavia, koulutettuja ammattihenkilöitä. Monessa kunnassa edelleen ajatellaan, että muistisairaita voi hoitaa kuka tahansa, ja tämä asenneongelma onkin usein se pahin ongelma.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

Hyvä esimerkki tästä asenneongelmasta on se, että olen kuullut johtavassa asemassa olevan viranhaltijan toteavan, kun keskusteltiin isojen ja pienten yritysten kilpailutilanteesta, että onhan se nyt ymmärrettävää, että vessapaperin kuljettaminen rekka-autolla tulee halvemmaksi kuin kaupasta hakea. Hän siis perusteli ison hoitoyhteisön valintaa tämmöisillä perusteilla. Ihmisten asumista, hoitoa ja hoivaa ei pitäisi ratkaista vessapaperin kuljetuskustannuksilla.

Arvoisa puhemies! Parhaiten tämä asia voitaisiin mielestäni jatkossa järjestää, jos asumisavustaja ynnä muut tällaiset palvelut tuotettaisiin yhdistelmänä julkisia palveluita sekä palvelusetelien avulla hankittavia yksityisiä palveluja. Itsemääräämisoikeutta voidaan tukea, ja sitä on tuettava esimerkiksi hyödyntäen tuettua päätöksentekoa, joka nyt sitten toivottavasti tulevassa itsemääräämisoikeuslaissa tulee ihan virallisesti määriteltyä. Muistisairaahan henkilön kohdalla yhteisökodin valinnassa on syytä hyödyntää esimerkiksi Muistiliiton laatimaa Hyvän hoidon kriteeristöä, jonka avulla varmistetaan, että yhteisökodissa on tietoa, taitoa ja osaamista kohdata muistisairaita ja mahdollistaa jokaiselle hyvä elämä.

Ja lopuksi, arvoisa puhemies, haluan tässä yhteydessä tuoda esiin myös kotihoidon ongelman. Kotihoidossa on tällä hetkellä kaksi suurta ongelmaa. Kotihoidon resurssit ovat riittämättömät laadukkaaseen ja toimintakykyä ylläpitävään hoitoon, mutta tämän päivän keskusteluteemaan liittyen ongelmana on yhteisökotien puute. Meillä hoetaan tässä yhteiskunnassa mantraa, että kaikkien ihmisten, ikäihmisten paras paikka on koti, mutta tämä ei kyllä pidä paikkaansa. Muistisairaahan, erityisesti yksin asuvan muistisairaahan, joka ei osaa käyttää turvaranneketta tai ei muista syödä tai juoda, oikea asumispaikka ei ole enää oma koti, vaan se on yhteisökoti. Valitettavasti näitäkin muistisairaita edelleen hoidetaan kotona, ja perusteluna on esimerkiksi teknologian kehittäminen. Teknologian avulla saadaan paljon hyvää aikaan, mutta jossakin ovat myös kotona asumisen rajat. — Kiitos.

17.48 Työministeri Jari Lindström: Arvoisa herra puhemies! Kiitos ensinnäkin tästä kansalaisaloitteesta, että se on täällä eduskunnassa. Silloin kun tätä hankintalakia valmisteltiin jo edeltäjäni ministeri Ihalaisen aikaan ja oman kauteni alussa, niin usein kävin keskustelua vammaisjärjestöjen kanssa jo silloin tästä, mistä me nyt tänään keskustelemme. Me olemme useaan eri otteeseen kysyneet EU:n kantaa tähän asiaan, ja nyt tässäkin keskustelussa jo oli puheenvuoro, jossa sanottiin, että EU ei kiellä ja EU ei velvoita, mutta ne vastaukset, mitä me olemme saaneet komissiolta, ovat ne, että nämä palvelut kuuluvat hankintadirektiivin soveltamisalaan, ja EU:n komissio on tämän useasti vahvistanut. [Sari Sarkomaa: Ellei siirretä valinnanvapauden piiriin!] — Kyllä.

Syy näihin vammaisten henkilöiden palvelujen ongelmiin ei meidän näkemyksemme mukaan ole hankintalaissa, kuten esimerkiksi edustaja Sarkkinen ja edustaja Laiho omassa puheenvuorossaan toivat esille. Se on se hankintayksikkö, kunta, joka tekee tähän asiakkaaseen vaikuttavat valinnat, eikä se asia korjaannu hankintalakia muuttamalla. Sitten palvelun laadusta säädetään vammaispalvelulaissa ja laissa potilaan asemasta ja oikeuksista. Se ei poista tietenkään lainkaan sitä, etteikö tässä olisi kyseessä äärimmäisen tärkeä kansalaisaloite, ja siihen tietenkin täytyy suhtautua sillä vakavuudella kuin aina täällä näihin aloitteisiin tulee suhtautua.

Vammaisten henkilöiden palveluja ei ole pakko järjestää julkisena hankintana. Direktiivi ei puutu siihen, miten jäsenmaat järjestävät nämä palvelut. Tämä on puitelaki: se kertoo mitä, mutta ei kerro miten. Se on kunnan tehtävä, ja jos kunta sitten osaa tai hankintayksikkö osaa tämän homman tehdä, niin ei ole pakko järjestää. Se järjestämistapa on täysin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

kunnan harkintavallassa. Jos kunta kuitenkin päättää järjestää palvelut hankintana, niin silloin ne tulee kilpailuttaa hankintalain mukaisesti. Jos näin toimii, meillä on tällä hetkellä siihen apua: 13. päivä maaliskuuta lanseerasimme tällaisen KEINO-aputyökalun eli kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen osaamiskeskuksen. Monessa kunnassa se hankintayksikkö saattaa olla yksi ihminen, jolloin ei voi olla välttämättä sitä osaamista. Täältä KEINOsta voi pyytää apua näihin julkisiin hankintoihin liittyen. — Tämä nyt vain ihan vinkkinä ja mainoksena tässä välissä.

Vaikka nämä vammaisten henkilöiden palvelut olisi suljettu pois tämän hankintalain soveltamisalasta, mikä ei siis meidän näkemyksemme mukaan ole mahdollista, tämä ei estä kuntia kilpailuttamasta niitä, mutta tämän kilpailutuksen voi tällöin tehdä ilman hankintalain tuomia laatu- ja avoimuusvaatimuksia. Kunnan ei ole pakko järjestää näitä vammaisten henkilöiden palveluja julkisena hankintana, niin kuin täällä on moneen kertaan jo todettu. Kunta voi tuottaa palvelut itse, voi ostaa ulkoa ja antaa loppukäyttäjän valita asiakassetelin, tämän moneen kertaan täällä nousseen henkilökohtaisen budjetoinnin ja valinnanvapausjärjestelmän kautta.

Itse asia on tosi tärkeä, ja toivon ja uskon siihen, että tämä saa asiallisen, vakavan käsittelyn.

Mitä tulee tuohon edustaja Sarkkisen esille nostamaan asiaan: Kun tämä on kohdistunut hankintalakiin ja tämä menee talousvaliokuntaan, [Puhemies koputtaa] niin itsekkin olen sitä mieltä, että se substanssiosaaminen on siellä sosiaali- ja terveystaloudessa, [Sari Sarkomaa: Annamme lausunnon!] niin että olen samaa mieltä tästä asiasta. Sieltä tulisi varmaan pyytää vähän konsultointiapua. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Kuten äskenkin oli sovittu noin 3 minuuttia, niin ministeri Saarikko edelleen noin 3 minuuttia. Sen jälkeen seuraa debatti, niin kuin äsken sovittiin.

17.52 Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko: Arvoisa puhemies! Työnjako valtioneuvoston sisällä tämän aihepiiriin äärellä, joka käsittelee vammaisten ihmisten ja ylipäätään heikommassa asemassa olevien ihmisten asumisen palveluita ja niiden toteutusta ja järjestämistä, se, miten voidaan menetellä hankintalain ja kilpailutuksen kautta, on ministeri Lindströmin vastuulla, mutta oikeutus palveluihin tulee aina sisältölaista ja tässä tapauksessa kansalaisaloitteen aihepiirissä vammaispalveluiden lainsäädännöstä.

Haluan ensiksi todeta, että ymmärrän oikeastaan kauhean hyvin, miksi tämä kansalaisaloite on jätetty. Uskon ja rohkenen arvioida kaikkien meidän kollegojen puolesta, että varmaan kukaan ei sano, että no, ihan ok tai ei se haittaa, että näin on menetelty. Tämä on saanut minut miettimään paljon tätä aihepiiriä, sitä on myös kyselytunnilla ansiokkaasti aika ajoitin sivuttu, että mitä olisi tehtävissä. Silti minä jotenkin aina palaan siihen samaan pohjavastaukseen, että onko hankintalaki jollain tavalla pielessä. Minulla oli mahdollisuus sosiaali- ja terveystalouden jäsenenä olla arvioimassa sitä, ja itse asiassa laki muuttui täällä eduskuntakäsittelyssä tältä osin paremmaksi laatukriteerien osalta.

Mutta viime kädessä kysymys on lain osaamisesta ja sen soveltamisesta ja itse asiassa vielä sitä ennenkin sen keinovalikoiman tunnistamisesta, mikä kuntapäätäjillä, sairaanhoitopiirien, erityishuoltopiirien ja muiden vastaavien päätäjillä on olemassa, ja siellä keinovalikoimassa on jo nyt ennen valinnanvapautta ja henkilökohtaista budjettia myös suora-hankinnan mahdollisuus, palvelusetelimahdollisuus, eikä mikään hankintalaissa estä to-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

teuttamasta kilpailutusta myöskin niin, että ei maalista astu voittajana ulos yksi yritys tai yksi järjestöpohjainen tai säätiöpohjainen toimija vaan voi valita ikään kuin rekisteröitymismenettelytyyppisesti kilpailutukselle muutaman menestyjän, joiden keskuudesta palveluiden käyttäjä läheisineen voi valinnan toteuttaa. Ja tämä on perusongelma, miksi näin ei toimita, ja kun täällä on suurin osa meistä myös kuntapäätäjiä, tässä kohti me joudumme menemään itseemme, että olemmeko me katsoneet niillä luottamustehtäväpaikoilla itse kukin sen perään, että nämä kilpailutukset on toteutettu tältä osin kunnollisella tavalla tai että ne olisi voitu tarvittaessa jättää toteuttamatta. [Outi Alanko-Kahiluoto: Ei eduskunta voi mennä kuntapäätäjien taakse!] — Edustaja Alanko-Kahiluoto, me olemme molemmat kuntapäätäjiä. [Outi Alanko-Kahiluoto: Mä en ole kuntapäätäjä!] — Ai, pahoittelut. Itse olen ja siksi kannan vastuuta tässä kysymyksessä myös turkulaisena kuntapäätäjänä. — Mutta kun te viittasitte täällä puheenvuorossanne, että ei henkilökohtainen budjetti ratkaise tätä, vastuuministerinä minä rohkenen olla näkemyksestä kanssanne eri mieltä. Henkilökohtainen budjetti valinnanvapauden työkaluna on ikään kuin ylitsekävyä hankintalaki-menettelylle. Se vastaa sellaista lopputulosta, jossa voi olla monia valintoja, joiden ääreltä laatutekijöiden puitteissa kansalainen ja palveluiden käyttäjä pääsee itse valitsemaan.

Arvoisa puhemies! Sanon lopuksi: Olen käynyt tätä vammaisjärjestöjen kanssa läpi viimeimmäksi tällä viikolla, ja kehitysvammaisten järjestöjen huoli on aito ja syvä. Olen todennut ja käynyt keskustelua myös hallituskollegojen kanssa siitä, että jos tässä valinnanvapaussäädännössä on jotain sellaista, joka ei näytä henkilökohtaisen budjetin kannalta toimivalta, niin että esimerkiksi kaikkein heikoimmassa asemassa oleva kehitysvammaisen tai hänen uupuneet läheisensä eivät pystyisi sitä henkilökohtaista budjettia hyödyntämään, niin korjataan lakia sitten tai tarkennetaan lakia tältä osin tai vahvistetaan sen perusteluja tältä osin, niin että sekin, joka on heikoimmassa asemassa oleva, on henkilökohtaisen budjetin hyödyntäjä. Valinnanvapausesityksen kokonainen luku käsittelee integraatioita ja palveluiden mahdollisuutta heikommissa asemassa oleville, ja toivon, että tuo luku luetaan valiokuntatyössä tältä osin tarkkaan.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Silloin kun aika ylittää 4 minuuttia, niin sen voidaan katsoa olevan hyvinkin 3 minuuttia. [Naurua — Annika Saarikko: Kiitos, puhemies!]

Nyt pyydän niitä edustajia, jotka haluavat käyttää kommentti-, debatti- tai vastauspuheenvuoron, nousemaan ylös ja painamaan V-painiketta.

17.56 Kristiina Salonen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta tuntuu, että 8 vuotta olen käynyt tätä keskustelua muna—kana-ilmiöstä: kumpi on muna, ja kumpi on kana. Ja täytyy sanoa, että jos minä olen siihen kyllästynyt, niin ymmärrän, että kyllästyneitä ovat ne vammaisten vanhemmat, ne vammaiset, jotka joutuvat päivittäin, vuosittain kohtaamaan näitä tilanteita siellä elävässä elämässä.

Toiset sanovat, että kyse on hankintalaista, toiset sanovat, että ei, on kyse lain soveltamisesta, osaamattomuudesta. Nyt sanotaan, että ei ole kyse hankintalaista eikä osaamattomuudesta, vaan sosiaalihuoltolakia pitäisi muuttaa. Mutta niin se vain on, että byrokratiasa vahvistuu se, mistä palkitaan ja mistä moititaan, ja kyllä se viime vuosina on ollut kustannusten lasku, joka on määrännyt niitä päätöksiä, mitä on tehty. Ja valitettavasti me voimme nyt katsoa täällä Ei myytävänä -kansalaisaloitteen suurta listausta, missä on taval-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

listen kansalaisten kokemuksia siitä, mitä tämä lainsäädäntö todellisuudessa tarkoittaa. Sitä meidän on kuunneltava, siitä meidän on otettava opiksi.

17.57 Sari Sarkomaa kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitän vammaisjärjestöjä ja yksittäisiä ihmisiä, jotka ovat tämän kansalaisaloitteen saattaneet eduskunnan käsittelyyn. Me tulemme kokoomuksen puolesta tekemään työtä, että tämä aloitteen tavoite käsitellään, etsitään keinot saavuttaa ne tavoitteet, joita tällä aloitteella etsitään.

Olen erittäin tyytyväinen siitä, että tämä nostaa itsemääräämisoikeuden, ihmisen omien valintojen, esteettömyyden, hyvän elämän merkityksen keskiöön. Yksi vastaus on valinnanvapauslaki, henkilökohtainen budjetti. Siitä on hyviä kokemuksia, vammaisjärjestöt ovat sitä toivoneet. Laki on nyt eduskunnan käsittelyssä. Toivon, että oppositiosta, sen sijaan, että yritätte kaataa sitä, tulette nyt mukaan ja viedään tämä esitys läpi.

Kun ministeri on täällä paikalla — kiitos siitä — tulkkaukspalvelu on yksi esimerkki palvelusta, jossa kilpailutus ei oikein ole toiminut. Kommunikaatio, oikeus saada tulkkipalvelua on erittäin tärkeää vaikeasti vammaisille ihmisille. Kelan valtuutetuissa itse puheenjohtajana olen nostanut esille, samoin kuin Kelan pääjohtaja, että irrotetaan tulkkipalvelut kilpailutuksesta, siirretään myöskin ne valinnanvapauden piiriin. Onko hallituksella valmiutta tuoda ehkä täydennystä valinnanvapauslakiin [Puhemies koputtaa] tai tämäntyyppistä lakia, että vammaisen ihminen voisi itse valita tulkin?

17.59 Hannakaisa Heikkinen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Päätöksenteon ja julkishallinnon toiminnan pitää vastata yleistä oikeustajua, ja tämä kansalaisaloite, joka keräsi 72 000 allekirjoitusta, kertoo, että vammaispalvelujen kilpailutuksessa ei näin ole.

Minä kuulun niihin, jotka ovat sitä mieltä, että itse asiassa hankintalaki, uusi hankintalaki, ei ole se varsinainen ongelma, vaan sen soveltaminen. Joissakin kunnissa tai yksiköissä, joissa hankintoja tehdään, hyvin kapeakatseisesti pidättäytytään tässä hankintalaissa eikä hyödynnetä muita palveluiden hankinnan tapoja, kuten palveluseteliä tai puitekilpailutusta, mistä ministeri Saarikko hyvin äsken avasi. Ja tietyissä tapauksissa myös palvelun hankinta suorana hankintana olisi mahdollinen.

Olen iloinen siitä, että todellakin sote-uudistus tuo parannusta tähän. On hyvä, että henkilökohtainen budjetti tulee ja myös valinnanvapauden kautta asiakasseteli tulee velvoittavaksi, ja se auttaa siinä, että [Puhemies koputtaa] osaaminen lisääntyy, kun maakunta näitä hankintoja jatkossa tekee.

18.00 Tiina Elovaara sin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen erittäin iloinen siitä, että me käymme tätä keskustelua vammaisten ihmisten oikeuksista ja näistä palveluista, ja olen myös hirveän iloinen siitä, että tämä kansalaisaloite on tänne eduskuntaan jätetty, sillä meillä on epäkohta. Siitä me olemme varmaan kaikki samaa mieltä. Haluan myöskin kiittää siitä substanssiosaamisesta, jota ministerit Lindström ja Saarikko osoittavat. Mielestäni he ovat vastanneet hyvin kunniakkaasti kysymyksiin tässä keskustelussa.

Mutta se, mihin olen pettynyt, on se, että meillä ei vielä ole ratkaisua, ja mielestäni tuolla aitiossa olisi tällä hetkellä hyvä olla myös kuntaministerin juuri niistä syistä, mihin ministeri Saarikokin tässä aiemmin viittasi. Minäkin olen kuntapäättäjä, mutta me tiedämme luottamushenkilöiden todellisuuden myös kunnissa, ja kyllä tässä myös sen kunnan viranomaisvastuun täytyy täytyä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

Eli minä ehdotan nyt, että keskitymme tässä keskustelussa esittämään ratkaisuja, ja toivon, että myös uusi vammaispalvelulaki tuo mahdollisesti oman ratkaisunsa [Puhemies koputtaa] tähän, kuten myös tuleva valinnanvapaus.

18.01 Maria Guzenina sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ehkä tässä nyt vastarannan kiiski, mutta haluan antaa tukeni ministeri Saarikolle. On ilo olla samaa mieltä hänen kanssaan jostain asiasta, ja se on tämä henkilökohtainen budjetti, joka tässä soteesityksessä on. [Hannu Hoskonen: Erinomaista!] Sen toteutuminenhan riippuu käytännössä siitä, minkä suuruinen tämä henkilökohtainen budjetti tulee olemaan, ja kun me tiedämme, että maakunnilla on aika niukasti rahaa varsinkin alkuvaiheessa, kun käynnistämiseen tulee menemään se oma rahansa ja saadaan se toiminta käyntiin, niin nyt olisi tosi tärkeää, että mikäli tämä sote-maku-uudistus tällaisenaan, kuin se nyt tällä hetkellä on meillä valio-kunnissa pöydillä, toteutuu, niin te katsotte henkilökohtaisesti sen perään, että siellä ei pääse käymään niin, että se henkilökohtaisen budjetin rahoitus on niin niukka, että käytännössä ollaan edelleen siinä tilanteessa, että joudutaan ostamaan halvinta mahdollista palvelua, [Sari Sarkomaa: Maakunta päättää!] eikä se laatu, mitä tässä on nyt peräänkuulutettu, toteudukaan.

18.02 Krista Kiuru sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin kiitän ministeri Lindströmin hyvin hienoa esitystä siitä, että myös sosiaali- ja terveysvaliokunnan osaamista ja kokemusta voisi käyttää tämän kansalaisaloitteen käsittelyssä, ja otan tuon esityksen kiittollisuudella vastaan ja omalta osaltani muistutan tästä hyvästä esityksestä kaikkialla. Tulemme olemaan valmiina tämän ehdotuksen toteuttamiseen. Uskon vakaasti näin.

Arvoisa puhemies! Tässä on kysymyksessä ehdotus, joka antaa kerrankin arvoa ihmiselle. Kysymys on vakavasta asiasta. Jos meistä kuka tahansa ei saisi päättää omasta asumisestaan, niin silloin jokainen meistä ymmärtää, kuinka vakavasta asiasta on kysymys. Täältä osin haasteita riittää myös tulevan sote-uudistuksen osalta, sillä tämä henkilökohtainen budjetti, varsinkin jos se jää liian pieneksi, siivittää [Puhemies koputtaa] tämän hyvän tarkoituksen väärään suuntaan.

18.03 Arja Juvonen ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kilpailuttamisesta yleensä voi sanoa, että osto-organisaatio-osaamisen on oltava kohdallaan, kun kilpailutetaan ja tehdään ostoja.

Työskentelin viisi vuotta ennen kansanedustajuutta ikääntyneiden muistisairaiden ja kehitysvammaisten työyksikössä yöhoitajana ja varmaan pystyn hyvin samastumaan niihin ajatuksiin ja tuntemuksiin, mitä herää ihmisille, jotka ovat siinä uhassa, että joutuvat muuttamaan kodistaan tai lähtemään pois. Se tuttu ja turvallinen henkilöstö, tuttu ja turvallinen asunto, ihmiset siellä ympärillä merkitsevät äärettömästi ihmiselle. Jokaisella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa siihen omaan asumiseensa ja päättää, missä asuu. Meidän täytyy antaa tähän huoleen, mikä heillä on, se palvelulupaus, mistä sotessa koko ajan puhutaan, ja häivyttää se huoli, että nämä ihmiset voivat pysyä ja asua kodeissaan eikä tarvitse lähteä kilometrien päähän, satojenkin, koska Suomi on laaja maa. Siinä mielessä aloite on paikallaan, erittäin tärkeä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

18.05 **Veronica Rehn-Kivi r** (vastauspuheenvuoro): Värderade talman, arvoisa puhemies! Aloitteen tekijät ovat oikealla ja tärkeällä asialla. Vammaisilla henkilöillä tulee olla samat mahdollisuudet valita asuinpaikkansa ja se, kenen kanssa ja miten asuu, mutta nyt tätä voidaan kuitenkin kilpailuttaa. Ministeri Lindström totesi, että hankintalaissa ei ole vika, mutta kuitenkin se antaa mahdollisuuden tähän kilpailuttamiseen, ja siksi tätä asiaa pitää muuttaa.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning framhåller lika behandling av personer med funktionsnedsättning och deras rätt att vara delaktiga i alla beslutsfattande processer, rätt att välja bostadsort, och att de inte kan förpliktigas till särskilda boendeförhållanden. Konkurrensutsättning strider mot de mänskliga rättigheterna och dessutom har personer med funktionsnedsättning inte heller någon rätt att överklaga upphandlingsbesluten. Det här måste vi ändra på och därför stöder jag medborgarinitiativtagarnas förslag att ändra lagen om offentlig upphandling.

18.06 **Anneli Kiljunen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ministeri Lindström, te totesitte äsken, että vammaispalvelut kuuluvat hankintalain piiriin. Tämän hankintalain suurimpana ongelmana on nimenomaan se, että vammaisen ihminen ei ole osallisena tässä kilpailussa, vaan osapuolina ovat kunta ja palveluntuottajat, kun meillä pitäisi pikemminkin olla niin, että hankintalaki velvoittaa vammaista ihmistä olemaan osallisena siinä.

Meillä on viimeksi viime talvena ollut Helsingissä kilpailutuksia, joissa vammaisten palvelut on kaikki kilpailutettu. Vammaisten ihmisten yksilölliset palvelutarpeet eivät ole olleet osana sitä kilpailutusta, minkä takia heidän elämäntilanteensa on heikentynyt huomattavasti. Sen takia meidän pitäisi huomattavasti vahvemmin kirjoittaa ulos se, että jokainen vammaisen ihminen saa olla osallisena eikä vain tule kuulluksi — kun hankintalain yhteydessä on todettu, että vammaisen ihminen on tultava kuulluksi, ei oltava osallisena. Tähän muun muassa sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnassa me kiinnitimme huomiota silloin, kun ministeri Saarikkokin oli mukana tässä prosessissa.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ministeri Saarikko, teillä minuutti paikasta päältä.

18.08 **Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Halusin heti pyytää tähän edustaja Kiljusen perustellun puheenvuoron jälkeen mahdollisuuden kommentoida sitä, koska tuo kuvaamamme menettely, jossa vammaisia ihmisiä ei ole kuultu, on itse asiassa tuplasti väärin — se, mitä on tapahtunut. Siis en väitä, etteikö näin olisi, mutta lain mukaan näin ei voisi tapahtua, ja siihen on kaksi lukkoa. Ensinnäkin on lukko, joka tulee niin kutsutusta substanssi- eli sisältölainsäädännöstä, joka jo velvoittaa kuulemaan ihmisiä niissä asioissa, jotka heitä koskevat, niissä palveluissa, joihin laki oikeuttaa. Lisäksi uuden hankintalain, josta ministeri Lindström vastaa, uudet pykälät sanovat, että on otettava huomioon nimenomaan tämä substanssilainsäädäntö ja asiakkaita on kuultava osana hankinnan suunnittelua. Eli lainsäädäntö ei ole esteenä, ja silloin on toimittu virheellisesti suhteessa kahteen lakiin, jotka tuohon velvoittaisivat.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ymmärsin, että ministeri Lindströmilä on tähän samaan asiaan vastauspuheenvuoro. [Jari Lindström: Ei ollut!] — No, sitten en myönnä teille tässä vaiheessa puheenvuoroa. — Edustaja Kiljunen, teillä vastauspuheenvuoro.

18.09 **Anneli Kiljunen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Juuri näin, näin me tietenkin toivomme, mutta Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiössä me olemme törmänneet tähän ongelmaan. Eli kun me puhumme kuulluksi tulemisesta, niin se ei turvaa ihmiselle osallisuutta olla siinä mukana. Sen takia pitäisi kirjoittaa vahvemmin tämä vammaisten ihmisten oikeus olla osallisena, ei vain tulla kuulluksi. Minä uskon, että me olemme tästä ihan samaa mieltä, mutta se pitää vain kirjoittaa vahvemmin. Ja tämä liittyy nimenomaan hankintalakiin ja kilpailutukseen. Sitten on ihan eri asia, kun me puhumme henkilökohtaisesta budjetista tai palveluseleleistä.

18.10 **Johanna Karimäki vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Se, että vammaisten ihmisten elintärkeitä palveluita kilpailutetaan mielivaltaisesti, on ongelma, joka on korjattava nyt. Emme voi jäädä odottamaan sote-uudistuksen ratkaisuja, sillä kysymys on vahvoista ihmisoikeuksista.

Itse uskon niin, että varmasti hankintalakikin tarvitsee korjauksia. Edustaja Kiljunen hyvin nosti esiin sen, että vammaiset eivät ole osallisina näissä hankintamenettelyissä, ja hankintamenettelyhän tuo sen, että tilannetta arvioidaan muutaman vuoden välein, ja vammaisen ihmisen osalta tilanteet muuttuvat mielivaltaisen nopeasti.

Sote-uudistuksessa oikeastaan hirvittää sekin, minkä kokoinen tulisi olemaan henkilökohtainen budjetti. Yhdyn siihen huoleen, mitä edustaja [Puhemies koputtaa] Guzenina tässä nosti esiin — ja myös sote-uudistuksen säästöistä, etteivät ne vain kohdistu näihin kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Arvoisat edustajat, edustaja Salonen ihan ansiokkaasti nousi sieltä useampaan kertaan ylös, mutta kun äskeisen ministeri— edustaja-debatin aloitti edustaja Kiljunen ja ministeri vastasi, niin on loogista, että sama aloittaja jatkaa teemakeskustelun siinä vaiheessa. Myöhemmässä vaiheessa myönnän ilman muuta edustaja Saloselle puheenvuoron sitten taas.

18.11 **Hannakaisa Heikkinen kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Minun mielestäni tässä hetkessä, missä me puhumme näin vakavasta asiasta tämän kansalaisaloitteen myötä, on väärin, jos tästä tehdään syytöslauseke hallitukselle. Tämä on pitkäaikainen ongelma, missä jokainen meistä on osallisena, ja olen sitä mieltä, että erityisesti siellä kuntatasolla... Minusta edustaja Elovaara käytti erinomaisen puheenvuoron siitä, että me tiedämme syyt ja etsittäisiin nyt niitä ratkaisuja. Ja minä olen iloinen siitä, että voin kokea sosiaali- ja terveysvaliokunnan hallituspuolueen jäsenenä, että sote-uudistuksen myötä me teemme tähänkin asiaan parannuksen. Se on minulle todella tärkeä arvo.

Mutta toinen asia — jos etsitään näitä ratkaisuja tähän asiaan — on se, miten nimenomaan sitä hankintaosaamista, jota kuitenkin jatkossakin maakunnissa ja kunnissa eri asioissa tarvitaan, me vahvistamme niin kuntapäätäjien kuin virkamiesten osalta. [Tiina Elovaara: Juuri näin!]

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Myönnän ensiksi vielä yhden vastauspuheenvuoron, ja se vastauspuheenvuoro menee edustaja Filatoville, ja sen jälkeen on ministeri Lindström, ja sitten edelleen jatketaan debattia.

18.12 **Tarja Filatov sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä aloite on arvokas, koska se nostaa vammaisten ihmisten itsemääräämisoikeuden ja oman elämän ja ne tarpeet ikään kuin omiin käsiin. Mutta kyllähän tosiasia on se, että usein näiden tiukkojen rahaehto- ja kilpailutusten takana on se, että rahaa on niin niukalti käytettävissä vammaisten palveluihin, että sen vuoksi taloudelliset kriteerit painavat enemmän kuin laatu-kriteerit. Ja kun puhutaan tässä nyt kuntapäätöksenteosta, niin kannattaisi miettiä, miten päin me kunnissa teemme vaikkapa niitä kunnan hallintosäntöjä ja johtosäntöjä. Onko se niin, että valtuusto ja lautakunnat päättävät tietyn summan jälkeen siitä, mitä hankitaan, kun kilpailutus on tehty, vai onko se niin päin, että me asetamme siellä lautakunnissa ja valtuustoissa ne kriteerit ja ne painoarvot, jotka määrittävät esimerkiksi sen, paljonko on painoarvoa taloudellisuudella, paljonko on sosiaalisilla perusteilla? Kun Katriina Alhola teki väitöskirjansa, hän teki sen ympäristökriteereistä, mutta sieltä paljastui mielenkiintoinen asia, joka kertoo siitä, että yhä edelleen hinta on se määräävä tekijä ja ympäristönäkökohtien painoarvo on keskimäärin muutaman prosentin ja sosiaalisten kriteereiden painoarvo tätäkin vähemmän. Tämä kertoo sen ydinongelman, [Puhemies koputtaa] että jos me emme nosta näitä sosiaalisia kriteereitä, niin ei myöskään vammaisten näkökulma [Puhemies koputtaa] näy näissä kilpailutuksissa. Silti tarvitaan sitä osaamisenkin parantamista.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ja nyt ministeri Lindström, minuutti paikan päältä.

18.14 **Työministeri Jari Lindström** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nimenomaan tähän kuntapuoleen ja tähän osaamiseen liittyen halusin puheenvuoron — kiitos siitä.

17. päivä lokakuuta 2017 lähetin Kuntaliiton toimitusjohtaja Jari Koskiselle tällaisen pitkän kirjeen ja toivoin, että Kuntaliitto välittää sen kaikille kunnille. Tässä käytiin läpi nimenomaan nyt tämä osaamisen puoli näissä vammaispalveluhankinnoissa. Se on ihan totta, mitä edustaja Filatov sanoi: hinta menee laadun edelle. Me olemme koko ajan koettaneet markkinoida tämän uuden hankintalain mahdollisuuksia nimenomaan näitten sosiaalisten kriteerien kautta, että käyttäkää niitä, joka ikisessä yhteydessä on tuotu tätä esille, mutta totta kai se kunta sitten päättää ja siellä valtuustotasolla sitten tehdään niitä päätöksiä. Mutta minä itse jaksan kyllä uskoa ja luottaa siihen, että mitä enemmän me tätä kerromme, että käyttäkää näitä, sitä enemmän kyllä myös tämä uskallus siihen laajenee. Minun mielestäni tässä ollaan ison ja tärkeän asian äärellä. Eli on jo tehty konkreettisia toimenpiteitä tälläkin tavalla.

18.15 **Sari Tanus kd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Suomi ratifioi siis kesäkuussa 2016 vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen. Haluaisin muistuttaa siitä vielä sen vuoksi, että se nimenomaan korostaa vammaisten ihmisten yhdenvertaisuutta ja osallisuutta kaikessa päätöksenteossa. Ja jos nyt ajatellaan, että esimerkiksi asumispalvelut tai elämänmittaisen tuen tai avun palvelut ovat sellaisia, niin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

onhan se — ei vain ihmeellistä — asia, joka ei ole hyväksyttävissä, että varsinainen palvelunkäyttäjä on ikään kuin täysin sivullinen itseään koskevissa päätöksissä.

Suomessa on kilpailutuksen jälkeen asioita puitu jo oikeusistuimissa, ja tälläkin hetkellä Suomesta on mennyt Euroopan parlamentin vetoamusvaliokunnalle viiden paikkakunnan kilpailutuksista vetoomuskirjelmät. On totta, että tämä hankintalain muutos ei kaikkea varmasti ratkaisisi, mutta jos tämä soveltamisalue rajataan pois elikkä lakia ei sovelleta sellaisten vammaispalvelujen hankintaan, [Puhemies koputtaa] joissa on kyse vammaisten henkilöiden välttämättömän huolenpidon ja tuen tarpeesta ja tarpeisiin liittyvistä palveluista, niin [Puhemies koputtaa] ainakin silloin jää ikään kuin se velvoite, [Puhemies koputtaa] että tätä kunnissa pitäisi käyttää.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Edustaja Tanus, nyt on mennyt aika reippaasti yli minuutin! [Sari Tanus: Pahoittelen!]

18.16 **Laura Huhtasaari ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on nyt korostettu sitä hankintaosaamista. Mutta tuskin nyt kuitenkaan maakuntavaltuusto tekee hurjan loikkauksen hankintaosaamisessa verrattuna kunnanvaltuustoihin. Tämä tarvitsee vähän järempiä toimenpiteitä kuin sitä, että me vain luotamme siihen, että maakunnat ovat hankintaosaamisessa parempia.

Tämä aloite on täällä juuri sen takia, että on tullut paljon vahinkoa vammaisille henkilöille kuntien järjestämisestä esimerkiksi uusintakilpailutuksissa. Sen takia tämä on täällä, että nämä vammaiset ihmiset ovat huolissaan ja tämä ei ole toiminut. Minä itse tiedän sen, kun olen erityisopettajana työskennellyt, kuinka tärkeitä ovat monet asiat työsuhteessa, henkilökemiat ja perheen toimivuus, ja ne ovat yksilöllisiä ratkaisuja.

Koska tämä aloite on täällä ja monissa Euroopan unionin maissa on tehty niin, että on rajattu hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle nämä välttämättömät palvelut, niin siksi kannatan tätä aloitetta.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Vastauspuheenvuoro, edustaja Skinnari. Kerron teille kuitenkin, että ennen teitä tässä on ollut monta SDP:n nykyistä sosiaali-valiokunnan jäsentä tai varajäsentä, entistä alan ministeriä tai vastaavaa, niin että se huoleenne vastauksena tässä, ja nyt on teillä puheenvuoro sitten.

18.18 **Ville Skinnari sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Talousvaliokunnan jäsen Skinnari kiittää. — Ministeri ehti jo poistua, ja tätä hankintalakia on ehkä käsitelty jo väsymiseen asti, ei vähiten talousvaliokunnassa ja silloin, kun hankintalakia uudistettiin. Toki näin, niin kuin ministeri totesi, virkavastuulla suomalaiset virkamiehet sanovat, että näin tämän piti mennä ja näin tämä menee. On minusta nyt turhaa lähteä ehkä tätä EU-tulokintaa tässä ja nyt tekemään. Se on ehkä sitten seuraavan hallituksen asia.

Mutta, arvoisa puhemies, kaiken kaikkiaanhan on kysymys siitä, että me haluamme vammaisten palvelut pois kilpailutuksen piiristä. Siitä tässä on kysymys. Kiima kilpailuttaa niin kunnissa kuin sairaanhoitopiireissäkin on valtava. Samaan aikaan me näemme, että tilaaja—tuottaja-malli nostaa kustannuksia jopa 15 prosenttia. Ja miten me sen teemme? Etsitään nyt niitä ratkaisuja. Tämä ilta on hyvä alku sille. Tietysti arvostan sitä, että ministerit olivat täällä paikalla. Mutta kysymys on osaamiskeskustelusta. Tämä hankintaosaami-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

nen on ikuinen keskustelu. Ei riitä, että lähettää kirjeen Kuntaliittoon. Pitää tehdä jotain ihan muuta.

18.19 **Maria Guzenina sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puheenjohtaja! Halusin replikoida tähän edustaja Heikkisen hieman outoon puheenvuoroon, kun hän totesi, että täällä salissa oppositio jollain tavalla siis — oliko se ”mustamaalasi”, mitä termiä käytitte? [Hannakaisa Heikkinen: Ei ollut!] Siis tämä Ei myytävänä -kansalaisaloite on äärimmäisen tärkeä, ja sen tärkeydestä kertoo myöskin se, että täällä salissa on runsaasti kansanedustajia yli puoluerajojen ja ministereitä oli runsain joukoin täällä paikalla. Tämän kansalaisaloitteen eteneminen ei saa olla kiinni ideologiasta tai puoluepolitiikasta. Sen tavoitteita pitäisi jokaisen puolueen jäsenen kannattaa inhimillisistä syistä ja ilman mitään ehtoja. Toivottavasti olette tässä kanssani samaa mieltä ja ymmärsin teidät väärin.

18.20 **Hannu Hoskonen kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ensinnäkin lämpimät kiitokset aloitteen laatijoille. Aivan erinomaista työtä, ja asia pitää nostaa keskusteluun ja tehdä parannuksia. Se on selvä asia.

Kysehän on periaatteessa hankintaosaamisesta. Meillä tänä päivänä löytyy jo ihan aidosti instrumentteja hoitaa tämä vammaispalveluja koskettava hankintamenettely mahdollisimman hyvin ja nimenomaan asiakasta suosivasti. On olemassa tällaisia suoraohjaintamenettelyjä, kuten tässä keskustelussa on käynyt ilmi, samoin palvelusetelin käyttö, rekisteröidyt palveluntarjoajat ja niin edelleen.

Hankintaselonteossa vuodelta 2009 nimenomaan korostettiin, kun tehdään tarjouspyyntöä, jos mennään hankintamenettelyyn, laadun ottamista yhä enemmän huomioon siinä tarjousmenettelyssä. Olen luottamustehtävieni takia ollut mukana muutamassa tällaisessa tapauksessa ja olen seurannut tilannetta. Siellä on aivan erinomaisia onnistumisia mutta ikävä kyllä on myös pieniä epäonnistumisia. Kaikki välineet on jo nyt, mutta hyvä, että näistä nyt keskustellaan ja saadaan parempi lopputulos.

18.21 **Pia Viitanen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Haluan osaltani kiittää vahvasti tämän kansalaisaloitteen tekijöitä. Tämä on tärkeä, ja itse olen näiden eduskuntavuosiensa aikana useasti saanut tehdä yhteistyötä ja myös kuullut paljon esimerkkejä näistä kohtuuttomista tilanteista, mitä on.

Puhemies! Olen vahvasti sitä mieltä, kun nyt vihdoinkin me olemme ratifioineet vammaisten perusoikeuksien sopimuksen, että kyllä on syytä saada ratkaisu tässä ja nyt tällekin asialle. Jokaisella ihmisellä tulee olla oikeus kotiin, jokaisella ihmisellä tulee olla oikeus olla osallisena kotia koskevissa asioissa. Nämä kilpailuttamistilanteet, kuten täällä on hyvin kerrottu, ovat tuottaneet monta kertaa varsin kohtuuttomia tilanteita. Yhdyn siihen arvioon, että varmasti moni vammaisen ihminen ja hänen omaisensa ovat varsin kyllästyneitä siihen, mikä on asian tila tässä ja nyt. Siksi toivon hyvin vakavaa käsittelyä ja halua puuttua asiaan tämän kansalaisaloitteen pohjalta niin siellä sosiaali- ja terveystieteiden kuin talousvaliokunnassakin. Mielestäni on tärkeä se viesti, että tärkein on se tavoite, [Puhemies koputtaa] tärkeintä on löytää ratkaisu. Keino [Puhemies koputtaa] katsotaan siellä valiokunnassa.

18.22 **Krista Mikkonen vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On helppo yhtyä näihin edellisiin puheenvuoroihin siitä, että tämä on asia, mikä meidän täytyy hoitaa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

kuntoon. Se on aivan selvä juttu, ja on hyvä, että täällä on runsaasti kansanedustajia ja eri puolueista, ja toivon todella, että meillä kaikilla on yhteinen tahto tämän asian läpiviemiseksi.

On selvä, että silloin kun puhutaan pitkäaikaisista, koko elämän mittaisista palveluista, mitä vammaiset ihmiset tarvitsevat, tärkeää on pysyvyys: pysyvät ihmissuhteet, pysyvät hoitosuhteet, tutut ihmiset ympärillä. Tämän täytyy olla se tavoite, ja sen takia se, että näitä palveluja kilpailutetaan, ei kyllä ole oikein, ja sillä ei saavuteta tätä tavoitetta. Tässä on paljon puhuttu hankintaosaamisesta, se on heikkoa. Sen takia näihin palveluihin pitää löytää semmoinen ratkaisu, että ne voidaan jättää näitten kilpailutusmenetelmien ulkopuolelle tai jos niitä jollain tavalla kilpailutetaan, se tehdään niin, että pysyvyys [Puhemies koottaa] jokaisen kohdalla taataan.

18.23 Satu Taavitsainen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen todella tyytyväinen siitä, että tämä kansalaisaloite on täällä meidän eduskunnan käsittelyssä. Kenenkään koti ei voi vaihtua 3—4 vuoden välein ihmisen itse sitä haluamatta. Monilla vammaisilla sekä myöskin vanhuksilla, esimerkiksi muistisairailla, ja heidän läheisillään on paljon negatiivisia kokemuksia kilpailuttamismenettelystä heidän palveluissaan, esimerkiksi asumisessa, kuljetuspalveluissa, apuvälineissä, kuntoutuspalveluissa sekä puhe- ja viittomaikielen tulkkauspalveluissa. Nämä kaikki on koettu todella ongelmallisiksi tämän kilpailutuksen takia. Näitten kokemusten perusteella tämä aloite on tullut, ja toivon todella sitä, että tämä aloite saa myönteisen käsittelyn täällä eduskunnassa.

18.24 Timo Heinonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tässä on hyvää keskustelua ollut itse asiassa jo ennen tätäkin päivää näistä elämänmittaisista palveluista, jotka tietysti erityisesti kohdistuvat vammaisiin ihmisiin, mutta myös ikäihmisillä on tämäntyyppisiä haasteita, jotka sitten heidän kohdallaan kohdistuvat tuohon elämän ehtopuolelle. Mutta myös nuorilla on ollut vastaavia haasteita, joissa heille on tullut esimerkiksi koti, joka on vaihtunut sitten kilpailutuksen kautta.

Jokaisella tulee olla oikeus omaan kotiin ja mielellään aina niin, että se olisi mahdollisimman lähellä niitä omia omaisia ja sitä omaa luontaista kotiseutua. Tässä on keinoja varmasti löydettävissä. Itse pidän arvokkaana sitä, että esimerkiksi henkilökohtainen budjetointi tulevaisuudessa antaisi näille henkilöille ja heidän omaisilleen entistä enempi mahdollisuuden tehdä ratkaisuja, jotka eivät aiheuttaisi näitä kohtuuttomia tilanteita. Tahtotila on yhteinen, ja haasteista on päästävä eroon.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Vielä vastauspuheenvuorot edustajille Heikkinen ja Mäkisalo-Ropponen, ja näillä näkymillä ei muille tällä erää, vaan sitten jatkettaisiin listasta ja jatkodebatti tulisi vähän myöhemmässä vaiheessa. Nähdäkseni kaikki pyytäneet ovat tähän saakka puheenvuoron saaneet.

Edustaja Heikkinen, teillä oli johonkin äskeiseen vielä vastauspuheenvuoro.

18.26 Hannakaisa Heikkinen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin, tämä keskustelu kaikinensa on todella tärkeä, ja todellakin vanhuspalveluitten ammattilaisena koen eläneeni monia tilanteita, joissa tätä hankintalakia ei ole osattu oikein käyttää.

Mutta mihin halusin tässä puheenvuorossa puuttua, on se, että on erittäin hyvä, että tämä kansalaisaloite on täällä, mutta se ei johdu siitä, että tämä hallitus olisi tehnyt jotain väärin,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

päinvastoin. Me olemme hankintalakia parantaneet, me tuomme tänne maakuntauudistuksen, jossa näitä asioita pystytään laajemmin hartioiden ja isommalla rahalla tekemään. Me tuomme sote-uudistuksen, joka tuo ison repertuaarin vaihtoehtoisia menetelmiä nimenomaan hankintalain rinnalle. Tämä kaikki tarkoittaa sitä, että tulevaisuudessa, näin uskon, vammaispalvelut ovat paremmin toteutettavissa, [Puhemies koputtaa] osaaminen lisääntyy, resurssit lisääntyvät.

18.27 Merja Mäkisalo-Ropponen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Lindström kertoi täällä lähettäneensä paimenkirjeen kuntiin kilpailutusten eettisestä järjestämisestä, mutta en nyt kyllä ole varma, onko siihen riittävästi reagoitu. Kuten sanoin tuossa pitemmässä puheenvuorossani, ongelma on usein asenneongelma ja varmaan meidän kaikkien yhteinen asia on pohtia, miten saisimme YK:n vammaissopimuksen asenteet leviämään tässä yhteiskunnassa joka tasolle.

Jos ministeri Saarikko olisi täällä ollut, niin minä olisin kysynyt vielä häneltä tästä itsemääräämisoikeuslaista, koska se on myöskin tärkeää tähän kohtaan liittää, koska esimerkiksi kirjattu hoitotahto ja tuettu päätöksenteko ovat erittäin tärkeitä tukikeinoja monelle vammaiselle ja muistisairaalle oman kodin valinnassa. Tämä voisi auttaa myöskin edustaja Kiljusen mainitseman kuulluksi tulemisen ja osallisuuden varmistamisessa.

Puhemies Paula Risikko: Edustaja Elomaa vielä, ja sitten listalle.

18.28 Ritva Elomaa ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Perussuomalaiset ajattelevat niin, että jokainen kansalaisaloite, joka tänne saliin pääsee — elikkä 50 000 henkilöä vähintään on allekirjoittanut — pitää käsitellä asianmukaisesti. Yleensä kaikilla kansalaisaloitteilla on tosi vahva viesti ja ne ovat tärkeitä, niin myös tämä Ei myytävänä. Vammaisten palveluja ei pidä kilpailuttaa. On tosi tärkeää, että olemme täällä myös eri puolueista huomioineet sen, että tämän ei pitäisi olla kiinni puolueesta vaan pitäisi vahvasti olla tämän kansalaisaloitteen takana yli puoluerajojen, koska vammaisten asia on meidän kaikkien asia.

Puhemies Paula Risikko: Ja sitten puhujalistaan.

18.29 Kristiina Salonen sd: Arvoisa puhemies! Vielä 1930-luvullakin Suomessa huuto-kaupattiin vähäosaisia lapsia mahdollisimman halvalla parempiosaisiin perheisiin, jotka sitten sitoutuivat elättämään tietyllä korvauksella lapsen. Tarjouskauppaa käytiin myös vammaisista ja mielenterveysongelmallisista ihmisistä sekä vanhuksista. Heidä kutsuttiin huutolaisiksi, kuten tänään olemme jo kuulleet. Tuon ajan sosiaalihuollon tarkoituksena oli vähentää heikko-osaisten ihmisten hoidosta aiheutuvia kustannuksia yhteiskunnalle siirtämällä heidät eräänlaiseen perhehoitoon. Huutolaisuus tarkoitti kuitenkin useille lapsille ja vanhuksille sitä, että heidät ostanut halusi vain hyötyä maksimaalisesti sijoituksestaan. Vaikka huutolaisuutta nykyään kauhistellaan ja synkästä historiastamme halutaan jopa vaieta, yhtymäkohtia tämän päivän kilpailuttamiseen ja mahdollisimman halvalla tekemiseen voi löytää.

Historiasta on helppo nähdä kulloisenkin aikakauden sokeat pisteet: asiat, joiden puolesta kaikki toimivat, vaikka jälkeensä ne osoittautuivatkin suuriksi virheiksi, jopa historian murhenäytelmiksi. Vaikeampaa on nähdä tässä ajassa ne asiat, jotka tulevaisuudes-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

sa tunnistetaan oman aikakautemme sokeiksi pisteiksi. Yksi sellainen asia voisi kuitenkin olla tulosjohtamisen oppien suora soveltaminen sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Juuri nyt kaikki tuntuvat vannovan sokeasti kilpailuttamisen nimeen kuin ihmeitä tekevään ja parantavaan voimaan, olipa kyse sitten julkisen sektorin käyttämistä kynistä tai palveluiden tuottamisesta. Tiukassa taloudellisessa tilanteessa kilpailuttaminen on toki lyhyellä aikavälillä tuonut säästöjä, mutta millä kokonaishinnalla?

YK:n vammaisten oikeuksia koskeva yleissopimus tuli Suomessa voimaan 10.6.2016. Sopimuksen mukaan vammaisella henkilöllä on oikeus päättää omasta elämästään ja asumisestaan. On myös vammaissopimuksen hengen mukaista, että vammaisen ihmisen mahdollisuutta valita oma asuinpaikkansa kunnioitetaan.

Tämä käsittelyssä oleva kansalaisaloite on äänekas huuto hiljaisuudesta. Se on huuto, että näin ei ole nyt. Toivottavasti nyt viimein se viesti tavoittaa meidät kaikki. Kun kunnat kilpailuttavat vammaisten asumispalveluja, palveluntuottaja voi vaihtua useinkin. Kotiin ja asumiseen liittyvät muutokset ovat kaikille hankalia, mutta kohtuutonta rasisusta muutokset asumisessa aiheuttavat varsinkin haavoittuvassa asemassa oleville ihmisryhmille, kuten vammaisille. Tuttu elinympäristö tuo turvallisuudentunnetta, ja kodinomaisessa asumisessa muodostuvat pitkäaikaiset työntekijäsuhteet lisäävät hyvinvointia merkittävästi.

Vammaisten asumispalveluissa on kyse jopa koko elämän mittaisesta asumisesta, eikä niitä voi verrata muihin hankintoihin, ei millään tavalla. On aivan eri asia kilpailuttaa tavaroita ja pienimuotoisia palveluita kuin ihmisen kenties koko elämän mittaista asumista. Pahimmillaan kilpailuttaminen merkitsee sitä, että kotia joutuu vaihtamaan muutaman vuoden välein. Näin ei voi olla, vaan vammaisten on voitava vaikuttaa siihen, missä he asuvat.

Äskeisestä debatista saimme huomata sen, että edelleen tämä tuntuu olevan muna—kana-ilmiö, niin kuin itsekin tuossa totesin: kuka syyttää osaamisesta, kuka syyttää laista, kuka sitten siitä, että kumpainenkin on vastoin sitä, mitä tosielämässä tapahtuu. Olisin halunnut täältä ministeriltä vielä kysyä: Jos aidosti kyse on osaamisen puutteesta, miksi myös maamme suurimmat kaupungit ovat mukana näissä ihmisten tarinoissa, joissa siis tapahtuu vääryyksiä? Eikö suurissa kaupungeissa sentään pitäisi olla maamme paras osaaminen, kun on kyse hankinnoista ja kilpailuttamisesta? Täytyy olla vikaa siis jossain muussakin. Itse sanoisin, että niin kauan kuin kaupungin johto taputtaa virkamiehiä selkään siitä, että on saavutettu suuria säästöjä, mitään muutoksia ei tapahdu. Mutta heti sen jälkeen, kun selkään taputetaan siitä, että on tehty kerrankin inhimillinen kilpailutus, jossa on huomioitu ihmisten tarpeet ja jossa ihmiset ovat voineet itse olla mukana ja vaikuttaa, myös kulttuuri muuttuu — myös kulttuuri muuttuu.

Olen todella tyytyväinen tästä kansalaisaloitteesta ja siitä, että se on nyt saatu tänne eduskunnan käsittelyyn. Haluan oikeastaan vaatia ja toivoisin, että asiaa vielä harkittaisiin, että julkinen kuuleminen järjestettäisiin myös sosiaali- ja terveysvaliokunnan, talousvaliokunnan, ehkä jopa valtiovarainvaliokunnan yhteisenä julkisena kuulemisena, koska tämä koskettaa kaikkia ja kaikkien on oltava siinä mukana. Niin kauan kuin me jatkamme tällaista keskustelua, että yksi valiokunta katsoo vain yhdestä näkökulmasta, me emme löydä niitä vastauksia, joita useimmat henkilöt ovat tässäkin salissa peräänkuuluttaneet. Ja vastauksia me kaipaamme.

Sanoin itse alussa, että alan olla jo kyllästynyt siihen, että kuulen aina nämä samat vastaukset, missä on vika, mutta mikään ei muutu. Ja sanoin, että varmasti kyllästyneitä ovat myöskin vammaiset ja heidän perheensä. Mutta oikeastaan en usko, että he ovat kyllästy-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

neitä. He ovat hädissään. Nämä kaikki tarinat, joita itsekin olen saanut vuonna 2013 tehdyn kirjallisen kysymyksen jälkeen, kun ihmiset koettavat etsiä vastauksia siihen, mitä heidän tilanteessaan voitaisiin tehdä, jotta inhimillisyys toteutuisi, jottei heidän lapsensa tilanne heikkenisi enää entisestään, jotteivät ikään kuin ne surulliset tarinat, joihin ihmiset ovat joutuneet, enää jatkuisi — kaikki nämä tarinat kertovat siitä, että ihmisillä on hätä. Me emme voi enää katsoa tämän hädän yli. Meidän tehtävämme on etsiä nyt siihen ratkaisut.

Lopuksi haluan todeta, että toivon, että tähän eduskunnan käsittelyssä olevaan Ei myytävänä -kansalaisaloitteeseen suhtaudutaan suurella vakavuudella ja tosissaan sen ansaitsemalla tavalla. Yhdenkään ihmisryhmän perusoikeudet eivät voi olla myytävänä, ja itse olen toiminut tämän aloitteen suojelijana ja niin aion toimia jatkossakin.

18.37 Ville Skinnari sd: Arvoisa puhemies! Ensinnä kiitos edustaja Saloselle oikein hyvästä puheenvuorosta. Oikeastaan niistä asioista, mitkä nostitte esille, on hyvä lähteä liikkeelle ja katsoa ehkä nyt hivenen kuitenkin historiaa, miten tähän nykytilaan on tultu ja mistä tämä epätoivo, ahdinko ja hätäkin johtuvat, ne viestit, mitä me saamme niin tänne eduskuntaan kuin myös kuntatasolle ja paikallistasolle siitä tuskasta, mitä esimerkiksi kilpailuttaminen on aiheuttanut, mitä se vaikuttaa, kun henkilökohtainen avustaja vaihdetaan lennosta vuosien, jopa vuosikymmenten jälkeen — puhumattakaan siitä, että henkilökohtaisen palvelutarpeen kartoitus ei ole johtanut siihen lopputulokseen, mitä olisi tarkoitettu. Jostainhan se kertoo, että tässä maassa on lukemattomia oikeusprosesseja menossa näiden asioiden puolesta. Jostain se kertoo. Onko se tuomioistuimien asia vai eduskunnan asia vai sitten kuntapäätäjien asia korjata nämä asiat? Varmasti kaikkea sitä.

Arvoisa puhemies! Ihan tästä historiasta sen verran, että täällä on mainittu hankintalaki, täällä on mainittu EU-oikeus, se, miten me olemme tähän tulleet vuodesta 2007 vuoteen 2017 ja hankintalain muutokseen, mutta kun eurooppalaisittain katsotaan, niin meillä taitaa olla Iso-Britannia samassa veneessä Suomen kanssa. Kuinka monessa muussa EU-maassa tähän kilpailuttamisen kiimaan on lähdetty? Mutta kun se tie on valittu, kuten ministeri totesi, niin sen tien kääntäminen on hankalaa.

Arvoisa puhemies! Tämän aloitteen tarkoitus on tietysti se, että halutaan, kuten pitää, saada vammaisten palvelut pois kilpailutuksen piiristä, ja se on mahdollista. Mitkä ne keinot sitten ovat, kun me tiedämme sen, että sairaanhoitopiireissä, kunnissa jatkuvasti kilpailutetaan, viedään sinne tilaaja—tuottaja-malliin, joka kuitenkin käytännössä johtaa siihen, kuten äsken puheenvuorossani totesin, että kustannukset itse asiassa tutkimusten mukaan tilaaja—tuottaja-mallissa nousevat? Tämä, arvoisa puhemies, on viestini myös hallitukselle nyt, kun te ajatte tätä sote- ja maakuntauudistusta käytännössä tilaaja—tuottaja-mallin pohjalle. Onko se se tulevaisuuden ratkaisu, kun muu maailma kulkee jo toiseen suuntaan? Se on vanhanaikainen ratkaisu. Käytännössä tämä hintakattoajattelu tutkimusten ja asiantuntijoiden mukaan johtaa siihen, että palvelut keskittyvät vain muutamalle suurelle toimijalle, kuten täällä on tänään todettu, mennään hinnalla sisään, saadaan markkinaosuutta — ja lopun tiedätte, mitä sitten tapahtuu. Käytännössä yritykset kilpailevat silloin vain kustannuksilla, niiden laskulla eivätkä laadulla.

Arvoisa puhemies! Sitten niihin ratkaisuihin. Tälläkin hetkellä, kuten todettu, kunta, sairaanhoitopiiri, hankintayksikkö voi soveltaa monella tapaa tilanteeseen liittyen omaa päättäntävaltaansa, ja ilokseni olen todennut, että esimerkiksi työsuhde on tapa saada se toimiva, tuttu henkilö siihen palvelusuhteeseen. Samaten tietysti eurooppalaisittain levinnyt palveluseteli on malli, jota vahvasti kannustan tätäkin taloa suosimaan ja toki myös sitten sai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

raanhoitopiirejä ja kuntia. Se, millä aikataululla saamme henkilökohtaista budjettia ja millä resursseilla, on sitten tulevaisuuden asia.

Mutta sitten vielä, arvoisa puhemies, lopuksi tähän hankintalakiin ja siihen liittyvään koulutukseen. Tämä tuntuu olevan ikuisuusasia tässä viimeisen kahdenkin vuoden aikana, että joka ikinen kuukausi, joka ikinen viikko tässä huoneessa, tässä tilassa me palaamme siihen, miten tämä hankintaosaaminen ei kehity. Mutta mistä se oikeasti johtuu, että se virkamies kilpailuttaa vain hintaa, hintaa, hintaa? Johtuisiko se siitä omistajakuntien paineesta, että säästä, säästä, säästä? Siinä paineessa, minkä he kokevat, he voisivat käyttää neuvottelumenettelyä, heillä olisi mitä tahansa muita työkaluja luoda sitä palveluverkkoa innovatiivisesti, mutta he eivät tee sitä, joten on myös meidän päättäjien tehtävä paikallistamalla antaa heille sitä itseluottamusta, että käyttäkää niitä keinoja, mitä hankintalaki sallii, jos ette sitten saa näitä pois sen kilpailutuksen piiristä. Siinäkin mielessä katson pitkästi peiliin myös itse, koska minäkin olen sellainen kuntapäätävä. [Markku Pakkanen: Minä myös!]

18.42 Timo Heinonen kok: Arvoisa rouva puhemies! Hyvät edustajakollegat ja muut paikalla olijat! Itse sain aikanaan toimia opettajana ja myös erityisopettajana, ja niiltä vuosilta on edelleen ystäväpiirissä lukuisia perheitä, joita tämäkin kansalaisaloite ja tähän liittyvät asiat koskettavat. Heiltä olen saanut useita huolestuneita yhteydenottoja tässä jo useimpienkin vuosien aikana.

Tämä kansalaisaloite, joka keräsi yli 72 000 allekirjoitusta, antoi äänen heille, joiden ääntä ei tässä yhteiskunnassa oikein muuten ole tahdottu kuulla. Kyse on elämänmittaisista palveluista, jotka siis koskettavat ennen muuta vammaisia ihmisiä mutta myös ikäihmisiä ja osaa nuoristakin aika pitkiäkin aikoja, ja silloin on tärkeää etsiä keinoja siihen, että heidän kaikkien kodit saadaan myös mahdollisimman pysyviksi. Yhdessä tuttavaperheessä autistinen poika itse asiassa reagoi hurjalla tavalla siinä tilanteessa, kun hänen kotinsa ja läheiset hoitajat vaihtuivat. Se oli vaikeaa katseltavaa tälle perheelle, mutta myös meille, jotka näimme sen aika läheltä — samoin asperger-lasten tai muiden vastaavien kohdalla.

Kyse on itse asiassa aika pienestä joukosta. Meitä suomalaisia on reilu 5 miljoonaa, ja tämä kysymys koskettaa erityisesti vain noin 10 000:ta meistä ja noin 5 000:ta vaikeasti vammaista. Itse asiassa aika paljon voidaan ajatella, että kyllä tämä on enempiin tahtokysymys. Kysymys on heidän asumisestaan, mutta myös muista, tietyllä tavalla arkeen taikka koko elämään liittyvistä palveluista, kuntoutuksesta, joidenkin kohdalla esimerkiksi viittomakielen tulkkauksesta, puhetulkkauksesta ja muusta tämääntyyppisestä avusta.

Tässä keskustelussa on hyvin tullut esille se, että meillä on vahva yhteinen tahto siihen, että jokaisella pitäisi olla oikeus mahdollisimman pysyvään omaan kotiin. Itse tuossa debatissa toin esille sen, että olen pitänyt myös sitä arvokkaana ja hyvänä, että tänä päivänä aika monet näistä ihmisistä pystyvät asumaan myös varsin lähellä sitä omaa kotiseutuaan ja omia läheisiä sukulaisiaan. Näin ei esimerkiksi omassa lapsuudessani ollut, vaan silloin naapuritalon lapsi joutui kymmenien kilometrien päähän eroon omasta perheestään.

Tässä keskustelussa edellä edustaja Skinnari toi esille keinoja, joilla voidaan näihin asioihin puuttua. Itse en ajattele ihan niin, että ei pitäisi kilpailuttaa mitään. Kyllä tietyllä tavalla pitää olla myös keinoja siihen, että me seuraamme sitä, minkälaisia kustannuksia syntyy ja millä tavalla me pystymme pitämään huolta niistä. Mutta tähänkin on olemassa keinoja, esimerkiksi puitesopimuksen kautta, puittehankinnan kautta, voi tehdä ratkaisuja niin, että niitä paikkoja, joita osoitetaan, on useampia. Itse kannustan itse asiassa kaikkia

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

kuntapäätäjiä omissa kunnissaan myös ikäihmisten asumispalveluiden kohdalla nostamaan esille tämällyypiset ratkaisut, että enää niissäkään kilpailutuksissa ei valittaisi vain sitä yhtä, mihin pitää ikäihmisten mennä asumaan, vaan annetaan heillekin mahdollisuuksia valita.

Itse pidän erinomaisena sitä, että sosiaali- ja terveystalveluiden uudistuksessa on vahvasti esillä myös henkilökohtainen budjetointi. Se nimenomaan antaa myös näille kehitysvammaisille ystävillemme ja läheisillemme mahdollisuuden tehdä itse ja lähipiirinsä kanssa valintoja niin, että tuo arjesta tuttu koti ei täällä esitetyllä ja kerrotulla tavalla muutamien vuosien, viiden vuoden välein vaihtuisi. Jo tänä päivänä kunnat voivat halutessaan käyttää palveluseteliä näissä ja silläkin tavalla antaa pysyvämmän kodin myös näille ihmisille.

Tarve on ilmeinen tälle kansalaisaloitteelle, ja siitä olen erityisen iloinen, että noin 15 000 ihmisen ääntä vahvistamaan löytyi yli 72 000 suomalaista, jotka halusivat antaa kuuluvan äänen heille, joiden ääni tässä yhteiskunnassa ei tahdo muuten kuulua.

18.48 Maria Guzenina sd: Arvoisa puhemies! Tämä Ei myytävänä -kansalaisaloite on tärkeä, ja sen tärkeydestä kertoo se, että täällä oli parhaimmillaan jopa kolme ministeriä paikan päällä. Tämän kansalaisaloitteen eteneminen ei todellakaan saa olla kiinni ideologiasta tai puoluepolitiikasta. Sen tavoitteita pitäisi ihan jokaisen tänne mandaatin saaneen kannattaa inhimillisistä syistä ja ilman ehtoja.

Vammaisten elinikäisten palveluiden kilpailuttamisesta aiheutuu inhimillisesti katsoen täysin kohtuuttomia seurauksia. Tilanne on kestävä. Siksi, aivan kuten tässä kansalaisaloitteessa vaaditaan, vammaisten elinikäiset palvelut pitää järjestää muutoin kuin hankintalain mukaisella kilpailuttamismenettelyllä.

Täällä eduskunnassa on tällä hetkellä valiokunnassa käsittelyssä hallituksen sote-maakuntalakipaketti. Se on iso kokonaisuus, ja siinä on paljon kyseenalaista ja kritisoitavaa. En nyt ala niitä kohtia täällä luettelemaan, mutta yhden osion haluan tähän nostaa esille siitä, ja se on yksi tämän uudistuksen erittäin hyvältä vaikuttava elementti, ja sitä ovat myös vammaisjärjestöt kiitelleet. Pidän heitä asiantuntijoina tässä asiassa.

Jos vammaisten palveluihin aiottu henkilökohtainen budjetti saadaan rahallisesti riittävän hyväksi, niin se olisi todella tärkeä askel vammaisten itsemääräämisoikeuden ja yhdenvertaisuuden vahvistamisessa. Silloin ei tarvittaisi elinikäisten palveluiden kilpailuttamista eikä tarvitsisi olla huolissaan siitä, miten kunnat näitä kilpailutuksia hoitavat — valitettavasti tänä päivänä aivan liian usein raha edellä. Henkilökohtaisen budjetin on kuitenkin oltava rahallisesti riittävä toimiakseen, ettei käy niin, että osa vammaisista on henkilökohtaisen budjetin hyvistä aikeista huolimatta pakotettu tyytymään heikompiin ja halvempiin palveluihin.

Mutta, arvoisa puhemies, siitä huolimatta, toteutuuko tämä hallituksen sote-maakuntauudistus jossain muodossa, on tärkeää, että pääsemme kaikissa tulevissa vammaisten asumis- ja muiden palveluiden järjestämismvaihtoehdoissa lopullisesti eroon vammaisten polkumyyntijärjestelystä. Toivon tälle kansalaisaloitteelle perusteellista ja menestyksekkästä käsittelyä täällä eduskunnassa — se ansaitsee sen — ja toivottavasti sen tavoite saadaan voimaan mahdollisimman pian.

Vielä, arvoisa puhemies, yksi asia, se liippaa läheltä tätä kansalaisaloitetta. Toivon myös, että toteutuvassa sote-uudistuksessa, millaisena tahansa se toteutuukaan, huomioitaisiin myös nykyisen vammaisten päivä- ja työtoiminnan käytäntöjen parantaminen. Va-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

litettavan usein päivätoiminta on passivoivaa ja taannuttavaa ”muttereiden pussittamista”. Joskus se ihan konkreettisestikin on sitä, sen sijaan, että se olisi inhimillisesti ja käytännöllisesti katsoen laadukasta ja innostavaa ja kuntouttavaa, mutta se on, arvoisa puhemies, toisen keskustelun paikka. — Kiitos.

18.51 Pia Viitanen sd: Arvoisa puhemies! Tässä varsinaisessakin puheenvuorossa toistan alkuun kuitenkin sen kiitokseni, että mielestäni on hyvin tärkeää, että tämä kansalaisaloite tehtiin ja se on täällä käsittelyssä. Tiedän sen vuosien varrella tehdyn työn, mitä eri järjestöissä ja näissä vammaisjärjestöissä on tehty näiden asioiden puolesta — se ansaitsee kyllä nöyrän kiitoksen tästä talosta. Pyyteetöntä asialle omistautumista tärkeän asian puolesta, olen sitä jaksanut aina ihailla.

Kaiken kaikkiaan mielestäni, puhemies, tilanne on sellainen, nyt kun aloite täällä eduskunnassa on ja eri valiokuntiin tulee, että meidän on kerta kaikkiaan pyrittävä hakemaan siihen ratkaisu siten, että vammaisten ihmisten ihmisoikeudet toteutuvat. Me tiedämme ne ongelmat, mitä asumispalveluiden kilpailutukseen on liittynyt. On tietenkin aika kammottaviakin tilanteita siinä, kun sellaisten kilpailutusten seurauksena, missä raha ratkaisee useimmiten, tämä ihminen saattaa joutua vaihtamaan kotia ja mennään ikään kuin raha edellä, kuten tässä edustaja Guzenina hyvin äsken omassa puheenvuorossaan totesi.

Kaiken kaikkiaanhan Suomen hankintalaki historiassaan on ollut varsin kilpailua korostava. Muistan matkan varrelta niitä usein käytyjä keskusteluja, esimerkiksi kehitysvammaisten ihmisten kanssa ja heidän järjestöjensä kanssa, siitä, että ongelma on ollut paljolti se, että ihminen nähdään ikään kuin esineen asemassa, niin että taloudelliset seikat menevät yläpuolelle ihmisarvon. Se on tietenkin lähtökohtaisesti jo täysin vääränlainen asenne.

Puhemies! Kuuntelin tässä keskustelussa tätä spekulointia niistä valiokuntakuulemisista ja siinä huomasin, että valtiovarainvaliokunta mainittiin yhtenä osapuolena tässä julkisessa kuulemisessa, ja minusta se oli hyvä idea, että me järjestäisimme usean valiokunnan kesken — myös valtiovarainvaliokunnalle, mille kuuluu budjettiasiat — tällaisen julkisen kuulemisen sitten tähän kansalaisaloitteeseen liittyen. Se varmasti meitä monia kiinnostaa.

Toteanpa vielä tähän loppuun, puhemies, sen, että minusta olisi myös muuten tärkeää, täällä eduskunnassa kun aloitetta käsitellään, että tehdään se laajassa yhteistyössä vammaisjärjestöjen kanssa ja heidän näkemyksensä ja asiantuntemuksensa pääsevät tässä sitten myös vahvasti esille.

18.54 Arja Juvonen ps: Arvoisa rouva puhemies! Hyvät edustajakollegat! Elämän valttikortit eivät ole kaikille meille samanlaisia, ja se, että kaikki eivät saa niitä samoja kortteja käteensä, on myös takana siinä, että meillä on täällä eduskunnassa tämä Ei myytävänä -kansalaisaloite. Tämä on erittäin tärkeä. Sen takana on yli 72 000 ihmistä. Ne ovat ihmisiä, jotka ovat nähneet läheltä sen, millä tavalla vammaisten palvelut ovat toteutuneet, ja he haluavat asioihin varmuutta, turvallisuutta ja muutosta.

Arvoisa puhemies! Olen ihan samaa mieltä edustaja Heikkisen kanssa, kun sanoitte, että ei voi hallitusta syyttää näistä asioista. Meillä on todellakin hankintalakiuudistus tehty, ja kyllä sinne kuntiin ja niihin päättäjiin tulee katsoa, kun tehdään erilaisia kilpailutuksia, että siellä on se osto-organisaatio-osaaminen kohdallaan. Täällä edustaja Skinnari nosti hyvin esille sen, millä tavalla me voimme parantaa sitä osaamista ja miten me voimme tehdä sitä luottamusta, lähettää sinne kuntiin ja myös itse päättäjinä viedä sitä viestiä, että valitkaa nyt, hyvät ihmiset, sitä laatua eikä aina sitä hintaa. Mutta siellä sitten pelätään, että joutu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

taan markkinaoikeuteen, elikkä ihan yksinkertaisia asioita, että pelätään ja ajatellaan, että aina pitää valita sitä halvinta. Niin ei ole, vaan pitää valita laatua. Siinä mielessä näen, että tämä on meidän kaikkien yhteinen asia, ja täällä erityisesti tuntuu, että keskustelussa on tiedostettu tämän aloitteen tärkeys. Hienoa, jos saataisiin tällainen laaja julkinen kuuleminen vielä, sehän olisi aivan ihanaa.

Minun mielestäni henkilökohtaisen avun, asumisen ja hoitosuhteen tulee olla pitkäkestoisia. Yli viisi vuotta työskentelin ikääntyneiden kehitysvammaisten palveluasumisessa ryhmäkodissa ja muistan sen, millaista kiitosta, palautetta tuli siitä, kun yöllä yöhoitajana toimiessaan peitteli, hoiti ihmisen, auttoi, antoi sen tarvittavan avun, siitä turvallisuudesta, että on hyvä nukahtaa ja on varma olo ja hoitajat ovat kaikki tuttuja ja ihmiset ympärillä, huoneet ovat tuttuja ja paikat liikkua ovat tuttuja. Se on erittäin tärkeää. Se tuntuu raadolliselta, että me tämän ihmisryhmän, joka on heikko eikä niinkään saa ääntään kuuluviin, palvelun ja asumisen ykskaks yllättäen kilpailuttaisimme ja heidän tulisi muuttaa ja maaseudulla varsinkin kymmenien kymmenien kilometrien päähän myös ikääntyneistä läheisistään. Tämäkin meillä on ongelmana. Meillä on paljon näitä vammaisia ihmisiä, jotka asuvat edelleen kodeissaan ikääntyneiden vanhempien hoitamina, ja se pelko, voiko luopua, voiko antaa sitten mennä sinne palveluasumisen piiriin, on heillä oikeasti iso.

Palveluntuottajat voivat toki kilpailla keskenään, sehän parantaa laatua. On ihan hyvä, että meillä on tällaista positiivista kilpailua ja palveluntuottajat keskenään kilpailevat monissa asioissa, koska silloin se palvelu paranee. Se on tärkeää. Mutta jos sinne sotketaan sitten ihminen — varsinkin nyt puhumme täällä vammaisista henkilöistä — ja heidän ehdoiltaan lähdetään tekemään tätä, niin se ei ole mielestäni oikein. Mutta on ihan hyvä, että kiritetään niitä palveluntuottajia ja jokainen yrittää antaa sen parhaimman panoksen.

Arvoisa puhemies! Täällä tänään käytiin keskustelua kyselytunnilla laittomasti maassa olevien säilöönnotosta, ja kun ministeri aitiosta kertoi, että se on kallista, on 200 euroa vuorokausi se hinta, niin entäs sitten tämä minikilpailutus? Kun vanhustenhoidossa tänä päivänä Suomessa voi olla palveluntuottajalle aseteltu hinta 70 euroa vuorokausi, niin ajatella, miten me puhumme eri asioista. Vanhan ihmisen hoito, mihin kuuluu hoito, apu, hoitajan työtunnit, ympärivuorokautinen hoito, ruoka, kaikki, saa maksaa vain 70 euroa. Millä tavalla tämä palveluntuottaja, joka monesti on muuten nainen, hoiva-alan yrittäjä, pärjää sen yrityksensä kanssa? Mutta täällä kerrottiin, että esimerkiksi säilöönnotto näissä tapauksissa turvapaikanhakijoilla, joilla ei ole oikeutta jäädä tänne, paperittomilla, maksaa 200 euroa vuorokausi. Se on aika paljon.

Arvoisa puhemies! Sote-uudistus lupaa paljon, siellä on muun muassa hyvät palvelut, sujuvat palvelut, ja helpottaa ihmisten arkea. On tärkeää, että kaikilla niilläkin hiljaisilla, jotka eivät ääntään saa kuuluviin, on sitten se henkilökohtainen budjetti. Se on ihan hyvä asia, että nämä palvelut toteutuvat. Täällä kerrottiin ja puhuttiin myös huutolaisista. Kun kuuntelee tarinoita ja on käynyt itsekin tutustumassa erilaisten kuntien, maakuntien tilanteeseen ja varsinkin tähän minikilpailutukseen, kyllä siinä pelko tulee, onko tässä huutolaismaailma tullut takaisin, jos kilpailutukset jatkuisivat. Kyllä tätä vanhustenhoidon kilpailuttamista pidän erittäin vakavana asiana ja yhdyn Merja Mäkisalo-Ropposen hyvään kommenttiin, että pitää olla ammattitaitoinen, osaava henkilöstö, avustajakunta, on siellä sitten henkilökohtaista apua tai hoitajat. Pitää olla ammattikoulutettu, ei voi olla ihan kuka vain kadulta otettu tekemään näitä töitä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

Arvoisa puhemies! Todellakin arvokas käsittely tälle kansalaisaloitteelle — se on perussuomalaisen ajatus kaikissa kansalaisaloitteissa. Se on hienoa, niin että kiitos kaikille, jotka ovat tähän aloitteeseen nimen laittaneet.

Nostan vielä esille tämän vammaisneuvostoasian, joka myös nousee esille sote-uudistuksessa. Muun muassa sote- ja maakuntauudistus -sivustolta löytyy erittäin hyvä yhteenveto siitä, mitä kaikkea sote pitää sisällään, ja siellä kerrotaan näin, että soten myötä voit vaikuttaa omiin palveluihisi, osallistua vanhus- ja vammaisneuvostossa, ja myös nuorisovaltuusto mainitaan siellä. Vammaisneuvostot ovat lakisäätteisiä. Perussuomalaiset tekivät viime kaudella siitä lakialoitteen, ja on hienoa, että se on nyt lakiin kytketty. Mutta kannan kuitenkin erittäin suurta huolta siitä, kuuluuko se ääni niitten neuvostojen kautta, koska vammaisneuvostossa on lain mukaan oltava riittävä edustus vammaisista, heidän omaisistaan ja järjestöistä, elikkä mikä on se riittävä edustus. Toisaalta myös vanhus- ja vammaisneuvostot eivät ole päättäviä elimiä, eli heidän antavat kannanottoja ja jakavat siten ajatuksia.

Mutta aloite on erittäin tärkeä, ja pidän äärettömän tärkeänä, että kuullaan ihmisen ääntä. Koti on hyvä paikka asua, elää ja olla, ja sen pitää olla pitkäkestoinen. Ei voida heitellä ihmistä kuin riisipussia.

19.01 Hannakaisa Heikkinen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Hyvät kansalaisaloitteen tekijät ja kollegat! Kaiken kaikkiaan me olemme aika hyvää keskustelua käyneet tässä, emme pelkästään kerranneet niitä ongelmia, mitä hankintalain myötä vammaispalveluissa on. Jonkin verran on myös yritetty löytää ratkaisuja, ja se ei aina toteudu tässäkään salissa, niin kuin ei muussakaan yhteiskunnallisessa keskustelussa.

Sanoin aikaisemmin debatissa jo, että päätöksenteon ja julkishallinnon toiminnan pitää vastata yleistä oikeustajua, ja tämä kansalaisaloite ja nämä 72 000 allekirjoitusta tähän mennessä ovat oiva esimerkki siitä, että vammaispalvelukilpailutuksessa ei näin ole ollut. Julkisuuteen on kerrottu nyt ja aikaisemmin monia tapauksia, joissa vammaisten henkilöiden asumispalveluyksikkö, eli koti, on kilpailutuksen seurauksena vaihtumassa. Kodin ohella tässä samalla vaihtuu lähiyhteisö, henkilökunta ja kaikki se, mikä on muodostunut olennaiseksi osaksi vammaisen omaa elämänpiiriä. Arki hajoaa, ja palveluiden käyttäjiä jätetään syrjään oman elämänsä ratkaisuista. Tällaisen toiminnan seuraukset yksilölle ovat kohtuuttomat, ja on ihan aiheellista kysyä, missä määrin inhimillisuus mahtuu päätöksiin, joita me teemme toisen puolesta.

Arvoisa puhemies! Kuten tässä salissa on tämän keskustelun aikana useassa puheenvuorossa todettu, tämä hankintalaki ei yksin ole ongelma. Suurin ongelma on lain kirjavassa soveltamisessa. Jotkut kunnat ja tahot, jotka näitä kilpailutuksia tekevät, soveltavat vain hankintalakia ja sitä usein hyvin kapeakatseisesti. He jättävät hyödyntämättä monia muita palveluiden hankinnan tapoja, kuten palvelusetelin tai puitekilpailutuksen. Tietyissä tapauksissa myös palvelun hankinta suorana hankintana on mahdollinen, ja kuten aikaisemmin totesin, minä olen hyvilläni siitä, että sote-uudistus tuo myös uusia mahdollisuuksia, muun muassa henkilökohtaisen budjetoinnin ja valinnanvapauden tuoman asiakassetelin myötä.

Ministeri Saarikko muun muassa yritti kuvata lyhyessä puheenvuorossaan sitä, mitä tuo valinnanvapaus tulee tarkoittamaan. Ensinnäkin haluan korostaa sitä, että jo sitä kautta, että hankinnat siirtyvät kunnilta maakunnille, riski sille, että hankintaosaaminen on huonoa, vähenee, koska hankintayksiköt ja -tahot ovat isompia, jolloinka monen asian — näin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

koen ja uskon — on mahdollista toimia nykyistä paremmin. Siitä, mitä se valinnanvapaus ja asiakasseteli siellä on: Se tarkoittaa muun muassa juuri sitä, että pelkästään euro ei ole se ratkaiseva asia, vaan näissä asioissa, mitä päätetään hankkia maakunnan taholta, määritetään kriteerit, joissa todellakaan sen euron ei tarvitse olla määrittävä tekijä, ja tuota ei tehdä kilpailuttamalla, vaan asetetaan kriteerit ja ne tahot, palvelun tuottajat, jotka täyttävät nämä asetetut kriteerit, ikään kuin listalle, ja niistä sitten esimerkiksi vammaisen ihminen, hänen edunvalvojansa tai omaisen tai he yhdessä voivat tehdä sen päätöksen, mikä tälle vammaiselle ihmiselle tai vanhukselle parhaiten soveltuu. Tämä on minusta todella suuri mahdollisuus, koska silloin nykyinen kunta taikka tuleva maakunta ei ole se päätöksentekijä, joka tekee puolesta sen päätöksen, vaan vammaisen ihminen lähiyhteisönsä kanssa voi olla todellinen asianosainen, koska hän tekee sen hankintapäätöksen joko henkilökohtaisen budjetin kautta taikka asiakassetelin myötä. Tämä on iso mahdollisuus, ja tämä on mahdollisuus ei pelkästään pienille paikallisille yrityksille, jotka tarjoavat palveluja, vaan myös kolmannen sektorin toimijoille, jotka toivon mukaan yhä vahvemmin ovat myös tarjoamassa näitä palveluja.

Arvoisa puhemies! On hyvä myös muistaa tässä keskustelussa, että sosiaali- ja terveydenhuollon palveluilla turvataan perustuslaillisia oikeuksia, osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja itsemääräämisoikeutta. Siksi niissä ovat tärkeintä jatkuvuus, ennakoitavuus, turvallisuudentunne sekä asiakkaan yksilöllisten tarpeiden huomiointi. Vammaiset henkilöt ovat monella tapaa erityisen haavoittuva ryhmä yhteiskunnassamme, ja juuri siksi heitä koskevassa päätöksenteossa olisi noudatettava erityistä herkkyyttä pohtia, miten meidän tekemämme ratkaisut, heidän puolestaan tekemämme ratkaisut, vaikuttavat näiden ihmisten arkeen. Jos kunta tekee lyhytaikaisia säästöjä kilpailuttamalla halvimman palvelun mukaan, me tiedämme, että nuo säästöt voivat lopulta koitua kalliiksi. Toimintakyvyn laskun myötä todennäköisesti palvelun tarve jo melko nopeasti lisääntyy.

Lopuksi, arvoisa rouva puhemies, haluan puuttua yhteen asiaan. Täällä edustaja Guzenina toi päivätoiminnan laadun esille. Kyllä, päivätoimintakin on varmasti kirjavaa, mutta yhteiskunnassa on paljon hyvää, laadukasta päivätoimintaa. Olen saanut siihen monella tapaa osallistua, ja tuo hänen hieman vähättelevä ”mutterin pussittaminen” — voi että, sekin on monelle vammaiselle ihmiselle todella tärkeä asia, ja kaikki muut toiminnot, jotka meistä tuntuvat hyvin yksinkertaisilta asioilta. Siihen liittyy tunne siitä, että minä pystyn tähän, minä olen tärkeä. Parhaimmillaan nuo tahot ja yritykset haluavat osallistaa minusta hienolla tavalla vammaisia ihmisiä niin, että ne tarjoavat tämmöisiä tehtäviä, joihin vammaisen ihminen kykenee, heidän tehtäväkseen. Minusta se on tosi arvokasta työtä, ja minä toivon, että yhä useampi yritys ja taho tekisi tällaista yhteistyötä, koska parhaimmillaan olen nähnyt esimerkiksi näiden vammaisten ihmisten kohdalla, jotka päivätoiminnassa tekevät vaikka tätä mutterin tai muun pienen osan pussittamista taikka jaottelua, mitä tahansa se onkaan, että tämä yritys osallistaa nämä vammaiset ihmiset siihen yrityksen toimintaan, kutsuu heidät vieraikseen ja näyttää, mikä merkitys tällä vammaisen ihmisen päivätoiminnassa tekemällä työllä on heille ollut. Tämä lisää tunnetta siihen, että minun tekemiselläni on merkitystä. Ei pidä vähätellä semmoista, mitä ei kokonaan ymmärrä.

Mutta kiitos kaikille tästä hyvästä keskustelusta, arvokkaasta keskustelusta. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan varapuheenjohtajana toivon, että saamme myös tästä asiasta lausua oman näkemysellemme tähän kansalaisaloitteeseen ja jatkamme keskustelua siltä osin. — Kiitos.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

19.09 **Tarja Filatov sd:** Arvoisa puhemies! ”Miten tilataan ja kilpailutetaan lapselle lämmin syli?” Tällaisen puhelinoiton sain, kun Hämeenlinna siirtyi tilaaja—tuottaja-malliin, enkä siihen kysymykseen osannut vastata. Kyse ei ollut rahapulasta, kyse ei ollut siitä, kilpailutetaanko hinnalla vai kilpailutetaanko laadulla, vaan siitä, millä — kilpailumenettelyllä tai tilaamisenmenettelyllä — ylipäätään pystytään turvaamaan se, että saadaan sitä, mitä halutaan.

Tilaaja—tuottaja-malli alkaa olla jo vanhanaikainen. Itse asiassa monet kunnat ovat sitä kokeilleet ja tulleet siihen tulokseen, että se ei tuota sitä hyötyä, mitä siitä odotetaan, ja että siitä tulee päällekkäisiä kustannuksia, ja kunnat ovat purkaneet näitä tilaaja—tuottaja-malleja. Siinä mielessä, kun keskustellaan siitä, onko henkilökohtainen budjetointi vai onko asiakasseteli se tuleva ratkaisu, molemmat ovat varmasti hyviä, jos niihin on riittävät resurssit. Se huoli, mikä tässä salissa on esitetty niin vammaisten palveluiden kuin muidenkin palveluiden suhteen ja sote-uudistuksen suhteen, liittyy tietenkin tähän sote-uudistuksen rahoitukseen ja siihen, riittävätkö ne rahat sitten sen laadun kanssa taisteluun.

Silloin kun me mietimme hankintaa, niin kysehän on rahan ja laadun taistelusta. Kumpi painottuu, kumpi on se tärkeämpi asia, johon panostetaan? Ja kun tässä on haluttu etsiä niitä ratkaisuja esimerkiksi kuntatasolla, niin useinhan on kyse siitä, mille tasolle se budjetti asetetaan. Jos se budjetti vaatii leikkauksia ja vaatii ikään kuin lisää säästöjä, niin silloin hinnan arvo nousee laadun kustannuksella, ja jos taas ollaan valmiita panostamaan laatuun, niin silloin tarvitaan usein myös lisäresursseja. Ihan aina tämä yhtälö ei mene näin, koska joskus fiksummin tekemällä voidaan saada parempaa laatua ja silti säästää hinnassa.

Mutta silloin kun on kyse vammaisten palveluista, niin tilanne ei saisi olla se, että vammaisen läheiset tai vammaisen itse joutuu taistelemaan niistä ihmisoikeuksistaan ja lakisääteisistä palveluistaan ja niiden laadusta. Sen vuoksi tämä aloite on äärimmäisen tärkeä, että kun puhutaan tietyistä erityisryhmistä, niin pitää löytää sellaisia menettelyjä, että ne eivät todellakaan ole täällä huutolaiskaupassa — niin kuin edustaja Salonen mielestäni hyvin kuvasi sitä, millainen tilanne joskus on. Yksi mahdollisuus voisi olla se, että rakennetaan vammaispalveluihin malli, jossa vammaisen asumis-, avustaja- ja muut palvelut tuotetaan yhdistelmänä julkista palvelua sekä tavallaan palveluseleiden avulla hankittavia yksityisiä palveluita. Euroopassa nämä mallit ovat tuottaneet toisissa maissa hyvää tulosta, ja silloin tavallaan asiakas valitsee palveluntuottajan. Kyseessä ei ole julkinen hankinta, eikä silloin hankintalakia tarvitse soveltaa eikä miettiä niitä kilpailuskriteereitä ja sitä hinnan ja laadun painoarvoa, vaan valinta on se, joka siinä määrää. Tämähän on se hyvä puoli, joka valinnanvapaudessa sotessakin voi olla, mutta jälleen kerran törmäämme siihen, että mikä on sitten se resurssi, jolla näitä kokonaisuuksia hankitaan.

Tein aikanaan välityömarkkinaraporttia ja kävin siinä aika paljon läpi erilaisia hankintaprosesseja ja olen ollut yhtä hankintalakia aikanaan tekemässä ministerinäkin ollessani, ja minun mielestäni meidän suomalainen ongelma on se, että me kilpailutamme liian pieniä asioita. EU:n kynnsarvot ovat suuremmat kuin meidän kansallinen lainsäädäntömme, ja sitten kun mennään kuntiin, niin siellä kynnsarvot ovat vielä pienemmät kuntien hankintaohjeessa kuin mitä ne ovat valtakunnan lainsäädännössä. Tässä me joudumme tilanteeseen, jossa me usein hyvin pieniä kokonaisuuksia hankimme ja kilpailutamme ja niistä kilpailutuskustannuksista itse asiassa tulee suuremmat kuin siitä hyödyistä, jota taloudellisesti kilpailutuksen kautta saamme, ja siksi tätä kokonaisuutta pitäisi miettiä ja löytää niitä innovatiivisempia hankintamenettelyjä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

No, sitten jos mietitään kuntapäätäjän näkökulmasta, niin monen kunnan hallintosäännöissä ja johtosäännöissä määritellään se, paljonko hankinnan pitää olla, jotta se tulee lautakuntatasolle päätettäväksi tai valtuustotasolle päätettäväksi, mutta sen sijaan kriteerit menevät aika äkkiä läpi. Niitä yritetään budjetissa tai jossakin ohjeistuksessa säätää, mutta tavallaan oleellisempaa olisi poliittisesti päättää siitä, mikä painoarvo laadulla ja laatu-kriteereillä on suhteessa hintaan, koska se määrittää paljon enemmän lopputulosta. Sen jälkeen, kun kilpailutus on tehty ja kriteerit ovat pöydässä, liikkumavara itse asiassa on aika pieni, vaikka ne hankinnat olisivat kuinka suuria. Silloin sen poliittisen päätäjän valta päättää toisin, kuin ikään kuin kilpailutus on tuloksena tuottanut, on hyvin ohut, silloin ei enää liikkumavaraa ole. Sen takia on oleellista kiinnittää huomiota siihen, miten se hankintaprosessi lähtee liikkeelle. Mutta silloin todellakin, kun on kyse ihmisistä, joille tarvitaan monenlaisia palveluita, joita tarvitaan tavallaan pitkäkestoisesti, pitäisi miettiä niitä keinoja, joilla tuo vammainen ihminen on paremmin tässä kokonaisuudessa mukana.

No, tämä Katriina Alholan väitöstutkimus, johon tuossa debatissa viittasin, oli mielestäni siinä mielessä hälyttävä, että se kertoi, kuinka paljon me painotamme laatua. Valtioneuvosto esimerkiksi viime eduskuntakaudella säati, että pitää päästä tiettyihin tavoitteisiin ympäristökriteereiden suhteen ja että ympäristökriteerit ovat julkisissa hankinnoissa oleellisia. No, enpä usko, että ollaan päästy lähellekään niitä tavoitteita, vaan se on se hinta, mikä määrittää. Yhtä lailla me voisimme lähteä painottamaan näitä laatu- ja sosiaalisia kriteereitä paljon paljon enemmän. Ja jos ajatellaan, että maakunnat ovat isompia yksiköitä ja ne tuovat jotenkin automaattisesti meille enemmän osaamista, niin uskallan sitä epäillä, koska monet maakunnista ovat suunnilleen samankokoisia kuin Helsinki ja Vantaa. Eli eivät ne niin suureksi kasva, että siellä olisi mittavia hankintayksiköitä, joissa voitaisiin tehdä sitä pohjustusta hyvin paljon merkittävämmän kuin mitä tähänkään asti — että kyllä siellä aika ohuilla resursseilla mennään, kun niistä palveluistakin on maksettava eikä vain siitä hankinnasta.

Tuossa Alholan tutkimuksessa oleellista oli se, että meillä ei ylipäätään käytetty sosiaalisia kriteereitä, ne oli ikään kuin poispyyhkäisty sieltä. Meillä oli kuljetukset ja meillä oli tuotantovarmuudet ja tämäntyyppiset laatu-kriteerit siellä kyllä läsnä, mutta ne kriteerit, jotka tuovat sen palvelunsaajan elämään laatua, puuttuivat aika lailla kokonaan, ja tämä kertoo mielestäni siitä, millaisia kriteereitä me asetamme palveluille, ja siitä, että se raha puhuu näissä tilanteissa liikaa. Poliittisen päätäjän, kun me olemme ratkaisuja etsineet, vastuulla kyllä on aina se, minkä verran me mihinkin asiaan budjetoimme. Emme me voi syyttää virkamiehiä huonoista kilpailutuksista ja valinnoista, jos me annamme liian niukan budjettiraamin valmistella noita hankintoja, eli siinä mielessä kyse on tavallaan osaamisesta, mutta kyse on myös poliittisten resurssien tai taloudellisten resurssien suuntaamisesta.

Ja mitä tulee tähän mutterin pussittamiseen, niin sen verran haluan siihen sanoa, että olen ehkä tässä teidän kahden puhujan välissä siinä mielessä, että ymmärsin, että edustaja Guzenina tarkoitti sitä, että silloin kun laitetaan ikään kuin mutteria pussittamaan ihminen, jolle se ei ole arvokasta työtä, ja pakotetaan ja se tehdään hinnalla, joka ei toimi, joka ei ole kohtuullinen, ja ihmisellä olisi kykyä tehdä paljon muuta, niin se tavallaan menee huonoon suuntaan, mutta silloin kun puhutaan niistä henkilöistä, joihin edustaja Heikkinen tässä viittasi, joille se on juuri niillä kyvyn rajoilla ja antaa sisältöä siihen, että ”olen osa tätä yhteiskuntaa, teen jotakin hyödyllistä”, niin se muuttuukin taas järkeväksi. Elikä olipa kyse mistä tahansa toiminnoista, varsinkin vammaisten ihmisten kohdalla, niin oleellista on se, että palvelut ovat oikeita juuri sille ihmiselle, ne työtehtävät ovat oikeita juuri sille ihmi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

selle, kenestä on kyse. Elikkä jos yhteen sanaan haluaisi tämän päättää, niin minusta se on ”henkilökohtainen”, ja sitä henkilökohtaisuutta koko tässä prosessissa pitää etsiä ja vahvistaa.

19.17 Ritva Elomaa ps: Arvoisa puhemies! Ensin kiitos kansalaisaloitteen tekijöille ja alikirjoittajille, tämä on todella tärkeä asia, ja myös kiitos kaikille salissa puhujille. On ollut todella hyvää keskustelua, ja luulenpa, että on mahdollisuudet jopa kansalaisaloitteen saada hyvä kannatus.

Vammaisten henkilöiden välttämättömän tuen ja avun kilpailuttaminen sotii YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia sisältävää sopimusta vastaan. Tämä on kansalaisaloitteen keskeinen sisältö. Mitä tapahtuu, kun kunnat uudelleen kilpailuttavat vammaisten palvelut ja se tuttu turvallinen henkilökunta, joka on luonut tutun, turvallisen hoitosuhteen vammaiseen, ei siirrykään uuden toimijan palvelukseen? Niin, arjen rakentaminen pitää aloittaa uudestaan, ja kilpailutuksen seuraukset voivat olla monille vahingolliset, jopa tuhoisat. Varsinkin vammaisten kohdalla ovat vastakkain nyt inhimillisuus ja raha. Jos katsomme asioita pidemmälle, todennäköisesti kilpailuttaminen tässä asiassa voi johtaa jopa huonompaan tulokseen taloudellisesti.

Tänään minulla oli vieraita Turusta, Turun seudulta 15 henkilöä, joilla oli jokin vakava vamma. Useimmat heistä olivat pyörätuolilla liikenteessä. Ensimmäinen asia, jonka he ottivat esille keskustelussamme, oli positiivinen asia, nimittäin he olivat ilahtuneita siitä, että eduskunta on huomionnut hyvin esteettömyyden remontin yhteydessä. Tässä rakennuksessa pääsee vammaisenkin liikkumaan paremmin kuin aikaisempina vuosina, ja he olivat ilahtuneita tästä. Mutta itse vammaisten asioista keskustellessamme heillä oli aika monta viestiä: ei kilpailuttamista vammaisten palveluihin; henkilökohtainen budjetointi ok; ja jos sote toteutuu, vammaisten oikeudet on otettava huomioon oikeasti.

Tänään tapasin myös aikuisen kehitysvammaisen pojan äidin. Kysyin häneltä, mikä viesti hänellä on, ja hän sanoi, että hän on huolissaan rakkaan poikansa tulevaisuudesta, jos hänelle tapahtuu jotakin. Myös se on tärkeää, kun kysyin hänestä itsestään, että ne vapaapäivät, mitkä hänelle kuuluvat, toteutuisivat oikeasti. Nämä vapaapäivät ovat hyvin tarpeen omaishoitajalle.

Perussuomalaiset ovat sitä mieltä, että kansalaisaloitteet pitää tosiaan käsitellä erittäin syvällisesti, vahvasti ja niistä pitää keskustella. Useimmiten niitten sanoma on se, että siellä on epäkohtia, jotka pitää korjata. Tämä kansalaisaloite on erittäin kannatettava. Kannatan sitä. — Kiitos.

19.21 Satu Taavitsainen sd: Arvoisa puhemies! Hyvät kollegat! Yhteiskuntamme toiminnan eettisyys ja moraalisuus mitataan siinä, kuinka kohtelemme ja pidämme huolta heikoimmista, kuten vammaisista, vanhuksista ja sairaista.

Vammaisilla ihmisillä ja heidän läheisillään sekä myös vanhuksilla ja heidän läheisillään on valtava määrä tyytymättömyyden ja pettymyksen kokemuksia kilpailutusten seurauksena. He yleensä toivovat kodinomaisesti, inhimillisesti ja eettisesti toimivia palveluasumisen paikkoja ja yhteisökoteja. Nämä ovat hyvin odotettuja perheissä, joissa on kehitysvammaisen perheenjäsen. Vammaiset nuoret haluavat muuttaa pois kotoa, koska näkevät omien sisarustensakin näin tekevän. Useilla ikääntyneillä vanhemmilla on kova huoli siitä, kuka heidän lapsensa hoitaa sitten, kun heidän voimansa ehtyvät. Erityislasten vanhemmat pohtivat tulevaisuuden asioita lähes vauva-ajasta lähtien, varsinkin jos lapsen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

varttuessa käy ilmi, ettei hän tule pärjäämään yksin. Vammaiset nuoret haluavat kodin-omaisia tiloja, joita voi sisustaa omien mieltymystensä mukaan ja joissa viettää aikaa omassa rauhassa mutta joissa kaivatessa seuraa on sitä saatavissa yhteisissä tiloissa ja ruokailuhetkissä.

Palvelukotien ja yhteisökotien hyvän hengen luo asukkaiden kanssa osaava henkilökunta. Monesti tarvitaan erityistaitoja, kuten viittomakielen taitoa. On osattava huomioida jokainen asukas omine erityistarpeineen, luotava heille koti.

Vammaiset henkilöt, vanhuset ja heidän läheisensä ovat siis kokeneet kilpailuttamismenettelyjen soveltamisen sosiaali- ja terveyspalveluissa monilla elämänalueilla hyvin ongelmalliseksi. Näitä ovat asumisen lisäksi kuljetuspalvelut, apuvälineet, kuntoutus sekä puhe- ja viittomakielen tulkkaus. Näiden kokemusten perusteella käyttäjät ovat todenneet, että palvelujen järjestämistä vastaavassa olevan tahon suorittama kilpailutusmenettely on täysin sopimaton tapa vammaisten ihmisten välttämättömien, elämänmittaisten palveluiden järjestämiseen. Ja tästä kokemuksesta on syntynyt tämä kansalaisaloite, jonka saapumisesta tänne eduskuntaan olen todella tyytyväinen.

Vammaisten ja myös vanhusten palveluasumispalveluita hankittaessa halpa hinta ei saa olla määrittävä tekijä, sillä se ei useinkaan ole se toimivin ratkaisu laadun varmistamiseksi. EU ei vaadi meitä kilpailuttamaan, joten lopetetaan se. Ihmisen elämään liittyviä säännöllisiä sosiaalisia suhteita ei voi mielivaltaisesti ja sattumanvaraisesti vaihtaa. Sosiaalisesti ja fyysisesti tutun ympäristön merkitys on erityisen suuri vammaisille henkilöille, minkä vuoksi ihmisten siirtämistä mielivaltaisesti pitää välttää ja vastustaa. Jokapäiväisen elämän palveluja ei voi vaihtaa usein, koska elämä sisältää sosiaalisia ympäristöjä ja säännöllisiä vuorovaikutussuhteita, turvallisuutta luovia tuttuja asioita ja apua tuovia ihmisiä. Palvelujen hankinta lyhytjänteisesti määräajaksi tekee vammaisten ihmisten elämälle väkivaltaa. Elämää ei eletä kolmen tai neljän vuoden jaksoissa. Tämä sama koskee myös vanhuksia ja heidän palveluitaan.

Palveluasumisen massakilpailutusten sijaan katse tulee kääntää palveluita tarvitseviin ihmisiin. Palvelut on annettava vammaisen henkilön avun- ja tuentarpeiden sekä yksilöllisen palvelusuunnitelman pohjalta. Julkisten palveluiden on oltava räätälöityjä ihmisten tarpeisiin, ja niiden rinnalla myös vammaisjärjestöjä ja pieniä paikallisia toimijoita tarvitaan kehittämään palveluita ihmisten tarpeisiin. Tarvitaan myös enemmän asennetta siihen, että vammaiset ihmiset ja heidän läheisensä osallistuvat omien palveluidensa suunnitteluun. Työntekijöitä tulee kannustaa kokeilemaan palvelujen järjestämistä tavallista yksilöllisemmin ja joustavammin. Ihmisen vapauden on kosketettava kaikkia kansalaisia. On huomioitava, että tietyille palvelunkäyttäjryhmille, kuten vammaisille henkilöille, vapaus valita palvelunsa liittyy perustavasti ja laajasti senkaltaisten ihmisoikeuksien toteuttamiseen arkielämässä, jotka näyttäytyvät meille muille itsestäänselvinä mutta joita heiltä usein puuttuu. Mikäli henkilöillä ei ole vapautta määritellä itse tarpeitaan tai toteuttaa itseään eikä liioin vapautta tehdä päätöksiä omista palveluistaan ja kodistaan, ei voida puhua yhteiskunnallisesta osallisuudesta. Tähän on tehtävä muutos, ja tähän tarpeeseen tämä kansalaisaloite on syntynyt.

Olen siis todella tyytyväinen siitä, että tämä kansalaisaloite on täällä eduskunnassa ja tämä keskustelu on tänään käyty. Toivon, että tässä kansalaisaloitteessa olevat ehdotukset täällä hyväksytään ja viedään lakeihin ja toimintakäytäntöihin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

19.28 **Tiina Elovaara sin:** Arvoisa puhemies! En valmistellut mitään kirjoitettua puheen-
vuoroa ja odotin pitkään sitä, että pääsen vielä sanomaan muutaman sanan koskien tätä
kansalaisaloitetta vammaisten palveluista ja niiden järjestämisestä. Haluan todeta, että
enää me emme voi käydä sitä keskustelua, kuka on syyllinen, ja puhua byrokraattisesti
EU:sta tai hankintalaista tai hallinnosta tai kuntapäätäjistä tai virkamiesten osaamisesta.
Ne ovat kaikki relevantteja osia koskien tätä aihetta, mutta nyt meidän täytyisi puhua siitä,
mitä tosiaan me teemme, jotta me ratkaisemme tämän ongelman.

On hirveän vaikea ymmärtää, miksi on niin kohtuuttoman vaikeata siellä kuntatasolla
tehdä yhteistyötä viranomaisten ja vammaisjärjestöjen välillä siten, että siellä ovat osalli-
sina kaikki ne tärkeät ja keskeiset tahot ja ne ihmiset ja tämä vammaisen itse lähimmäisi-
neen, jotta löydetään se inhimillinen ja järkevä ratkaisu vammaisen kannalta. Eli nyt taval-
laan ollaan menty liian pitkälle tässä hallinnollisessa kielessä, mikä on hirveän tyypillistä,
ja vammaisen on se väliinpuotoaja siinä. Valitettavasti kukaan ministeri ei välttämättä tun-
nista tätä ongelmaa täysin omakseen, koska se ulottuu monelle eri sektorille, mutta se ei voi
olla se perustelu sille, miksi tätä ongelmaa ei ratkaista. Siksi kannatan ehdottomasti sitä jul-
kista valiokuntien yhteistä kokousta, jossa on talousvaliokunta, sosiaali- ja terveysvalio-
kunta ja mahdollisesti valtiovarainvaliokunta ja jossa nämä valiokunnat ottavat vastuun
tästä kysymyksestä, etsivät ratkaisut ja myöskin toteuttavat sitten niitä — ja tämä kaikki
olisi julkista. Ja toivon, että tämän jälkeen hallitus pistää vauhtia siellä ruohonjuuritasolla
siihen, että nämä asiat alkavat toteutua kuten niiden pitää.

Minä en itse asiassa usko ollenkaan siihen, että uusilla lakiin kirjattavilla seikoilla me
pystymme välttämättä korjaamaan sitä ongelmaa, mikä meillä on käsissämme, sillä se on-
gelma on hirveän inhimillinen. Se on se, että me ymmärrämme, mitä toinen ihminen tar-
vitsee. Meillä on lainsäädäntöä tällä alueella jo aika paljonkin, mutta kyse on siitä tahtoti-
lasta ja siitä tekemisen tavasta, toteutumisesta. Minä toivoisin, että jokaisessa kunnassa jo-
kainen kuntapäätävä ja varsinkin se kunnan johtoporras, kaupunginhallitukset, ottaisivat
nyt tämän keskustelun pohjalta ja tämän eduskunnan päätöksen pohjalta — oli se mikä hy-
vänsä tuon kansalaisaloitteen osalta — asiakseen kutsua keskeiset tahot koolle, päättää,
että nyt tästä eteenpäin me teemme tätä asiaa näin. Silloin siinä on huomioitava se vam-
maisen ihmisen oikeus ja tahtotila ja hänen lähimmäisensä. Minä olen itsekin hirveän vä-
synyt siihen, että asioista tehdään näin vaikeita. Minä en usko, että kukaan vammaisen ih-
minen tai hänen lähimmäisensä enää jaksaa kuulla sanaakaan EU:sta, hankintalaista, mis-
tään tällaisesta. Meidän tehtävämme on ratkaista ne ongelmat, ja se pitää tehdä siellä, mis-
sä ne ovat. Se ei ole niin vaikeaa. — Kiitos.

19.32 **Krista Mikkonen vihr:** Arvoisa rouva puhemies! Vammaisilla ihmisillä, kuten
meillä kaikilla, on oikeus hyvään elämään, ja sen toteutuminen edellyttää, että vammaisil-
la itsellään on myös oikeus päättää, missä ja miten he haluavat elämänsä elää. Vammaisten
ihmisten elämänmittaisten ja välttämättömien palveluiden kilpailuttaminen kaventaa tätä
itseään määräämisoikeutta. Monelle vammaiselle pysyvyys, jatkuvuus ja ennakoitavuus palve-
luissa on edellytys hyvinvoinnille. Luottamus ja molemminpuolinen ymmärrys syntyvät
vain ajan kanssa. Siksi elämänmittaiset vammaisipalvelut pitää rajata hankintalain ulko-
puolelle, kuten Ei myytävänä -kansalaisaloite vaatii. Suuri kiitos aloitteen tekijöille ja kii-
tokset myös kollegoille hyvästä keskustelusta, mitä täällä on tänään käyty.

Arvoisa puhemies! Tällä hetkellä vammaisipalveluiden kilpailutuksissa hinta jyrää.
Vaikka laatukriteerejä olisikin mukana kilpailutuksessa, niillä ei todellisuudessa ole juuri

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

merkitystä. Ne ihmiset, joille palveluiden laatu eniten merkitsee, ovat vammaisen henkilö itse ja hänen läheisensä. Heillä taas on liian vähän sananvaltaa siihen, millä perusteella palveluista päätetään. Vammaiset ihmiset ovat joutuneet osattomiksi itseään koskeviin päätöksiin. Näin ei voi olla. Asumispalveluiden kohdalla se voi pakottaa vammaisen ihmisen muuttamaan pois kotoaan vasten tahtoaan. Näin ei saisi käydä kenellekään.

Vammaisten ihmisten kohdalla kyse ei kuitenkaan ole vain siitä, että uuden osoitteen päättää joku muu kuin sinä itse. Vammaisen elämässä kyse on muutoksesta, joka voi järkyttää koko elämää. Muuttuvat tilanteet asumisessa, avustajasuhteessa tai sote-palveluissa sekoittavat arjen. Henkilöt, jotka eivät kommunikoi puheella, menettävät henkilökunnan, joka ymmärtää heitä. Samalla järkkyy pahimmassa tapauksessa niin vammaisen ihmisen terveys ja hyvinvointi kuin hänen ihmisoikeutensa.

Arvoisa puhemies! Kansalaisaloite esittää, että vammaisten henkilöiden välttämättömän huolenpidon ja tuen edellyttämät asumisen ja jokapäiväisen elämän palvelut rajataan hankintalain ulkopuolelle. Tämä on ihan mahdollista tehdä. EU-lainsäädäntö ei edellytä vammaispalveluiden kilpailuttamista, vaan niiden järjestämistä tavalla, joka päätetään kansallisesti. On siis meidän omissa käsissämme, miten haluamme asian järjestää. Esimerkiksi Irlannissa, Itävallassa ja Belgian Flanderissa Suomen kaltaista kilpailuttamismenetelmää ei ole käytössä. Nyt olemme järjestäneet asian tavalla, joka on vastoin YK:n yleissopimusta vammaisten henkilöiden oikeuksista. Suomi on ratifioinut tuon sopimuksen vuonna 2016.

Vammaispalvelut voisi siis järjestää myös toisin. Kilpailutuksen sijaan voitaisiin käyttää esimerkiksi palveluseleitä tai kaikille vammaisille myönnettävää henkilökohtaista budjettia. Silloin päätösvalta palveluista olisi vammaisilla henkilöillä itsellään. Mutta oleellista silloinkin on, että näiden palveluiden hankintaan myös varataan riittävästi rahaa.

Palveluiden järjestäminen ihmisten kokonaisvaltainen hyvinvointi huomioiden tulee kokonaisuudessa pitkällä aikavälillä myös edullisemmaksi. Kilpailutukset sen sijaan suosivat osaoptimointia ja kustannusten siirtoa tuottajalta toiselle.

Arvoisa puhemies! Ei myytävänä -aloitteen takana ovat kaikki suomalaiset vammaisjärjestöt yhteistyössä. Se keräsi yli 70 000 allekirjoitusta. Tämä tarkoittaa, että vammaispalveluiden kilpailuttaminen ei istu yli 70 000 suomalaisen oikeustajuun. Se ei istu minunkaan oikeustajuuni. Vammaisten ihmisoikeuksien toteutuminen riippuu siitä, miten heidän palvelunsa järjestetään. Siksi nämä palvelut pitää toteuttaa ihmisoikeuksien, ei kilpailupolitiikan ehdoilla.

19.36 Esko Kiviranta kesk: Arvoisa puhemies! Se yhteiskunta on vahvin, joka parhaiten huolehtii heikoimmistaan eli niistä, jotka eivät pysty itse huolehtimaan itsestään. Näin on lausunut Mahatma Gandhi. Vammaisten oikeudet ovat äärimmäisen tärkeitä, ja meidän on huolehdittava siitä, että kaikki ihmiset saavat erityistarpeidensa mukaisesti riittävät puitteet ihmisarvoiselle elämälle.

Hankintalaki ei sinänsä ole este vammaispalvelujen laadukkaalle toteuttamiselle. Ongelmat ovat käytännön tasolla. Tärkeää on, että kuntien osaamista hankintalain soveltamisessa lisätään, jotta vammaispalvelujen laatu säilyy riittävän korkealla tasolla. Tärkeää on myös oikea tieto — esimerkiksi se, ettei vammaisten asumispalveluja edes tarvitse kilpailuttaa.

19.37 Markku Pakkanen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Myös itse pidän tätä kansalaisaloitetta erittäin tärkeänä ja kannatettavana ja toivon, että se saa eduskunnassa arvoisensa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

käsittelyn, on se sitten avoin valiokuntakuuleminen tai mihin sitten päädyimmekään. Kilpailuttamisesta ja hankintalaista täällä on paljon puhuttu. Niin kuin tuossa edellä kuultiin, kumpikaan näistä ei ole sinällensä esteenä hyvälle vammaispalvelujen hoitamiselle. Pääasiassa se on kuntapäätäjien vastuulla jo tälläkin hetkellä Suomessa, ja itse kun istun kuntapäätäjänä ja myös olen yrittäjänä, vammaispalvelujen tuottajana, ollut, niin pidän tärkeänä, että päätäjillä on taito järjestää tätä palvelua mutta myös arvioida se tarve ja kyky ja se, paljonko siihen resursseja tarvitaan.

Haluan nostaa tässä keskustelussa yhden näkökulman, mitä täällä en ainakaan itse ole vielä tänään kuullut. Se on se — kun on sanottu, että kilpailuttaminen on pelkästään huonoa — että siinä on myös se hyvä puoli, että kun se vammaisen on jonkun palvelun saanut mutta ei ole tyytyväinen, niin hänen ei tarvitse erikseen mitenkään valittaa siitä eikä mitään, vaan ajan myötä tämä palveluntuottaja vaihtuu, kun tulee seuraava jakso.

Voin ottaa omani esimerkiksi: Jos ei vammaisen ole tyytyväinen minun tuottamaani palveluun, hänellä on täysi oikeus vaihtaa palveluntuottajaa. Tämä on hyvä asia tässä. Nyt jos se järjestetään niin, että se on joku sopimusperusteinen taikka kunnan palvelu, joka kestää elämän loppuun asti, ja se ei olekaan tyydyttävä tämän vammaisen kannalta, niin on äärimmäisen vaikeaa lähteä valittamaan siitä palvelusta ja sitä kautta haluta muutosta. Tämä valinnanvapaus mahdollistaa sen, että ei tarvitse käyttää Pakkasen Markun palveluja, jos ei vammaisen ole tyytyväinen. Voi vaihtaa toiseen palveluntuottajaan. Tämä on arvokas ominaisuus vammaisten kannalta myös minun mielestäni.

19.39 Sari Essayah kd: Arvoisa rouva puhemies! Haluan kiittää näitä kansalaisaloitteen tekijöitä, jotka ovat antaneet äänen vammaisten henkilöitten välttämättömän avun ja tuen kilpailuttamisen lopettamiseksi, ja on hienoa nähdä, että lehtereillä edelleenkin tätä keskustelua seurataan.

Täällä on tänä iltana puhuttu paljon kilpailutuksesta, laatuksista, hankinnoista, osto-osaamisesta ja keskusteltu, että kenenkä osaamisessa sitä vikaa on: onko ollut silloin, kun täällä on laadittu hankintalakia vai peräti EU-päässä julkisten hankintojen direktiiviä, vai ovatko ne ne onnettomat kuntapäätäjät, jotka eivät osaa, vaiko virkamiehet. No, itse asiassa täällä edustaja Elovaara totesi, että lopetetaan näistä kaikista puhuminen ja ratkaistaan tämä asia vain yksinkertaisesti tällaisella yhteisellä kokouksella. Omassa puheenvuorossani joudun näitä kaikkia edellä mainittuja termejä kyllä käyttämään ihan sen tähden, että jokaisella päätöksellä, mikä on tehty, on oma historiansa. Ja sillä syyllä, miksi me Suomessa olemme tällä hetkellä siinä tilanteessa, että elämänmittaisia palveluja kilpailutetaan, on oma päätöshistoriansa, ja se on ehkä syytä käydä tässä myös läpi. Eli kaikki tämä hankintaosaamiseen ja kilpailutukseen liittyvä jargon ei sinällensä vastaa näitten kansalaisaloitteen tekijöitten alkuperäiseen toiveeseen, elikkä ei ole kysymys siitä, onko kilpailutus hyvää tai huonoa, vaan siitä, että näitä elämänmittaisia palveluja ei haluttaisi kilpailuttaa ollenkaan.

Suomen hankintalakihistoria on EU:n julkisten hankintojen direktiivin implementoijana ollut sitä EU:n mallioppilasluokkaa. Näin voisi sanoa ikään kuin ironisessa merkityksessä, koska silloin aikanaan, kun hankintalaki tehtiin perustuen tähän julkisten hankintojen direktiiviin, Suomessa päätettiin, että nämä elämänmittaiset palvelut otetaan sinne hankintalain piiriin. Sen tähden tällä hetkellä me olemme siinä hankalassa tilanteessa, että jos näitä palveluita ei tuota julkinen taho vaan niitä hankitaan hankintakriteereitten kautta yksityisiltä markkinoilta, niin silloin on kilpailutettava, mutta jos meillä on julkinen tuottaja,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

niin mikään mahti maailmassa, ei edes EU, ei voi pakottaa siihen kilpailutusprosessiin. Eli vaihtoehdot ovat se, että me todellakin tuotamme näitä julkisen tuottajan toimesta, tai sitten nämä täälläkin luetellut erilaiset tavat, muun muassa suorahankinta, palvelusetelit, asiakassetelit tai sitten tämä henkilökohtainen budjetointi.

Ollaanpa sote-maku-uudistuksesta mitä mieltä tahansa, niin ajattelen, että tämä henkilökohtainen budjetointi tapana hankkia näitä elämänmittaisia palveluja saattaisi olla hyvä ratkaisu, mikäli pystytään huolehtimaan siitä, että resursointi on riittävää ja että todellakin sitten se hankkija on nimenomaan se vammainen henkilö, että sitä ei lainsäädännössä rajata sillä tavoin ulos, että jos hän ei pysty itse ilmaisemaan tahtoansa, niin hän ei silloin pystyisi olemaan se aktiivinen toimija siinä henkilökohtaisen budjetin kohteena. Joten voisi sanoa, että siinä mielessä tämä henkilökohtainen budjetointi voi olla yksi tapa ratkaista näitä ongelmia, missä tällä hetkellä ollaan.

Sen sijaan täällä joku kollega mainitsi siitä, että kun tullaan sitten maakunnallisiin hankintarenkaisiin tai maakunnallisiin kilpailutuksiin, niin silloin oltaisiin paremmassa tilanteessa kuin ehkä jossakin pienessä kunnassa, jossa sitä osto-osaamista on saattanut olla vähänlaisesti. Pelkään kyllä sitä, että kun ne kilpailutukset menevät sitten maakunnalliselle tasolle — jos kilpailutetaan — niin silloin tapahtuu näin, että siellä hyvin herkästi pienet tuottajat tippuvat kelkasta ja eivät pysty osallistumaan näihin erilaisiin kilpailutuksiin lainkaan, koska nämä ostoerät saattavat tulla niin suuriksi, että pieni tuottaja ei pysty niissä olemaan mukana.

Mutta todellakin jos katsotaan tätä hankintadirektiiviä ja siihen perustuvaa hankintalakia, niin silloin, kun alun perin säädettiin tämä ensimmäinen hankintalaki, Suomi tosiaan lähti näitä kynnysarvoja laskemaan reilusti alle direktiivin mahdollistamien enimmäisarvojen, ja silloin tapahtui se, että Suomesta tuli EU:n eniten kilpailuttava maa — ei koskien pelkästään esimerkiksi näitä vammaisten ja vanhusten palveluita, vaan ylipäättänsä kaikessa mahdollisessa olimme eniten kilpailuttava maa. Sekavien tulkintojen takia monet pienet toimijat heivattiin markkinoilta ja paikalliset tuottajat sivuutettiin näissä tarjouspyynnöissä.

No, olin Euroopan parlamentissa silloin meppinä, kun julkisten hankintojen direktiiviä lähdettiin parantamaan ja uudistamaan. Silloin tuossa uudistuksessa keskeisin uudistus liittyi siihen, että jo siinä direktiivissä tuotiin esille se, että halvin hinta ei ole yksinomainen kriteeri vaan tehdään kokonaistaloudellisesti edullisin valinta, ja siinä laadulla on silloin merkitys. Siinä mielessä tietysti toivoi, että kun sinne julkisten hankintojen direktiiviin tuli jo sinne direktiivitasolle tämä laatu mukaan, niin sitten tässä Suomen uudistetussa hankintalaissa se olisi saanut vähän suuremman painoarvon. Siellä myöskin mahdollistettiin silloin nämä erivapaudet sosiaali- ja terveystaloudelle ja myöskin sitten juuri tämä, että osa hankinnoista voidaan suoraan sosiaalisilla kriteereillä suunnata esimerkiksi työpajoille tai sosiaalisille toimijoille. Mutta täytyy sanoa, että vaikka tuota hankintalakia uudistettiin, niin siitä huolimatta tieto näistä mahdollisista parannuksista ei ole tavoittanut suomalaista hankintakenttää, ja siinä mielessä kaikki ne ikään kuin joustot, mitä siellä sisällä on, ovat jääneet toteutumatta.

Täällä myöskin muistaakseni edustaja Filatov ja edustaja Skinnari nostivat esille sen, että tosiasia on tietysti se, että silloin, kun kunnissa määrätään budjettiraami hyvin tiukaksi ja jos määrällisesti tiedetään, että joku tietty määrä palveluja tulee hankkia, on vaikea sitten lähteä sitä laatukriteeriä nostamaan suuremmaksi ikään kuin hinnan ohitse, vaikka näin toivottaisiin, kun tiedetään, missä sitten viime kädessä tulee vastaan se rahapussin koko.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

Mutta todellakin kertaan nyt vielä, että jos me haluamme, että näitä elämänmittaisia sosiaalisia palveluita ei kilpailuteta, niin silloin meidän pitäisi pystyä menemään sinne alkujuurille ja irrottamaan nämä kokonaisuudessaan siitä tulkinnasta, minkä Suomi on aikaan tehnyt. Tai toinen vaihtoehto: että me tosiaan lähdemme siitä, että julkisesti tuotetaan sitten näitä palveluita. Tai kolmas vaihtoehto: että meillä suorahankinnan, palveluseleitten, asiakaseteleitten ja henkilökohtaisten budjettien kautta pidetään huolta siitä, että nämä eivät ole enää kilpailutuksen piirissä. Mutta muulla tavoin tätä kilpailutusta ei voida sillä tavoin välttää, jos kerta lähdetään hankkimaan sieltä markkinoilta näitä palveluita.

Mutta minä olen ainakin ymmärtänyt niin tämän kansalaisaloitteen ydinviestin, että täällä ei haluta puhua sen paremmin hyvälaatuisesta kuin huonolaatuisesta kilpailutuksesta vaan todellakin nämä palvelut halutaan kerta kaikkiaan irrottaa kokonaisuudessaan tästä kilpailutusprosessista. Täytyy toivoa, että valiokunnissa nämä kaikki eri vaihtoehdot käydään hyvin läpi ja myöskin sitten mietitään sitä, millä tavalla tätä nykytilannetta voitaisiin parantaa, ja erityisesti sitä, että me pystyisimme siihen, mihin monissa muissakin EU-maissa on pystytty, eli että irrotamme kokonaisuudessaan nämä elämänmittaiset palvelut sieltä hankintalain tulkinnan piiristä.

19.48 Olavi Ala-Nissilä kesk: Arvoisa rouva puhemies! Olen seurannut tätä hyvää keskustelua elämänmittaisten vammaispalvelujen hankinnasta ja niiden kilpailuttamisesta. Tässä edellä edustaja Essayah piti erinomaisen puheenvuoron, johon voi kaikilta osin yhtyä ja joka selvensi tätä tilannetta. Tämä on asia, jossa minuunkin on otettu yhteyttä vammaisjärjestöjen osalta, ja asia, joka keskusteluttaa. Luulen, että tämä on juuri sellainen asia, että se sopii hyvin kansalaisaloitteena käsiteltäväksi, koska tämä eduskuntakäsittely varmasti selventää tätä tilannetta ja ehkä sitten johtaa mahdollisesti tarvittaviin säädösmuutoksiin.

Todella tilanne tällä hetkellä on se, että ei aina ole kunnan ollut pakko kilpailuttaa näitä elämänmittaisia vammaispalveluja, joustoja on ja niin edelleen. Toisaalta tässä on todella tulossa tämä sosiaali- ja terveystalouden uudistus, soite, joka voi ja jonka pitää tuoda myöskin tähän tilanteeseen parannusta.

Kaikkienensa toivon vain, arvoisa puhemies, tälle aloitteelle, tärkeälle asialle hyvää käsittelyä täällä eduskunnassa.

19.49 Sari Tanus kd: Arvoisa rouva puhemies! Ei myytävänä, ei yli käveltävänä, ei siivuun laitettavana — vammaiset ovat yksi tärkeä kansalaisryhmä, jolla on paljon annettavaa yhteiskunnassa, ja meillä on paljon opittavaa heiltä. He muistuttavat meitä monesta.

Heidän kokonaisvaltaisesta, pitkäkestoisesta hyvinvoinnistaan on huolehdittava, ja siihen olennaisena kuuluu asuminen, siis koti, ja sinne tarvittava apu ja tuki. Siihen kuuluu vammaisten terveydestä huolehtiminen, liitännäissairauksien hyvä hoitaminen, ja kaikki tämä vielä ennaltaehkäisevällä otteella. Eli kokonaisvaltaista otetta tarvitaan, kun vammaisten asioista päätetään niin kunnissa kuin täällä eduskunnassakin. Suorahankintaa, palveluseleitä voidaan käyttää, samoin henkilökohtaista budjettia, mutta olennaista on, että budjetin on oltava riittävän suuri.

Toivottavasti hankintalakiin saadaan muutos. Toivottavasti myös muihinkin tarvittaviin lakeihin ja säädöksiin saadaan tarvittavat muutokset ja ennen kaikkea käytännöt saadaan pikaisimmin parannettua. Sosiaali- ja terveystalouden toimissani ja myös kuntapäätäjänä toimiessani pyrin edesauttamaan sitä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

Kaiken kaikkiaan enemmän hyvää tahtotilaa ja enemmän inhimillistä asennetta vammaisia ja heidän asioitaan kohtaan tarvitaan, ja sen eteen meidän kaikkien on tehtävä yhdessä työtä.

Haluaisin tässä vielä kiittää vammaisjärjestöjä, monia aktiiveja, jotka ovat tehneet paljon tärkeän asian eteen työtä. Toivon, että hyvä yhteistyö voi jatkua ja ennen muuta niin, että saadaan pikaisimmin tarvittavat parannukset käytäntöön.

19.51 Kari Kulmala sin: Arvoisa puhemies! Kansalaisaloitteen laatijoiden osoittama ongelma on todellinen. Inhimillisyyden ja hyvän asumisen ja hoidon tulee kuulua kaikille. Tällä hetkellä näin ei ole. Vammaisten henkilöiden hyvinvointi on sidoksissa tasaiseen elämänrytmiin ja tuttuihin hoitajiin. Ympärillä tapahtuvat muutokset, kuten henkilökunnan vaihtuminen, järkyttävät vammaisia ja heikentävät heidän hyvinvointiaan huomattavasti. Hyvinvointivaltion peruseriaatteena on, että kaikista pidetään huolta, myös minusta, myös sinusta. Sen tulee olla myös Suomen periaate.

Hankintalakiin on tullut 1.1.2017 voimaan muutoksia, joiden tarkoituksena on lisätä sosiaali- ja terveystalouden kilpailuttamisen laatupainotuksia. Laki tässä muodossa on siis ollut voimassa jo vähän aikaa, minkä takia on vielä tietysti aikaista sanoa, ovatko muutokset vaikuttaneet uusiin kilpailutuksiin. Lakiin on siis jo tehty parannuksia, mutta varmasti kaikkia parannuksia ei ole vielä tehty.

Kunnilla on myös muita vaihtoehtoja järjestää vammaisten asumispalveluja kuin kilpailuttaminen. Palveluista voi tehdä tarvittaessa suorahankintasopimuksia, ja kunta voi myöntää vammaiselle asiakassetelin, tai kunta voi järjestää asumispalvelut myös julkisena tuotantona. Jo sosiaalihuoltolaki velvoittaa sosiaalipalvelujen järjestämisestä vastaavaa tahoa, eli nykyisellään kuntaa, kuulemaan asiakasta ja tarvittaessa hänen läheisiään asiakkaan palveluja koskevan prosessin eri vaiheissa eli palvelutarpeen arvioinnissa, palvelujen suunnittelussa ja palveluja koskevassa päätöksenteossa sekä palvelujen toteuttamisen seurannassa ja arvioinnissa. Jonkun tulisi kuitenkin valvoa tarkemmin, että tätä lakia myös noudatetaan.

Arvoisa puhemies! Kunnat tekevät asumispalveluista usein määräaikaista puitesopimuksia, vaikka lainsäädäntö ei tätä edes vaadi. Sopimukset voisivat olla myös toistaiseksi voimassa olevia, jolloin asumispalveluiden saatavuus olisi taatumpaa. Kuntien kilpailuosaaminen saattaa olla heikkoa, ja tätä osaamista tulisi myös vahvistaa.

Tulevaisuudessa maakunnat ovat vastuussa sosiaali- ja terveystalouden järjestämisestä. Tuleva valinnanvapauslaki voi olla ratkaisu kilpailutusongelmaan, sillä siinä säädetään asiakassetelistä, jolla asiakas voisi valita itse asumispalvelunsa. Tällöin hankintalaki ei tarvitsisi soveltaa, koska kyseessä olisi asiakasvalinta eikä hankinta. Tärkeää on varmistaa, että laki toimii kaikkien kohdalla oikein, ja esimerkiksi hyvin vaikeavammaiset henkilöt voisivat avustetusti käyttää asiakasseteliä.

Kansalaisaloitteen laatijat painottavat palveluiden huonoa laatua. Hankintalaki edellyttää kuitenkin hankintakriteerien käyttöä kilpailutuksissa, ja tältä osin tulee olla valvonnan osalta tarkka, että kriteerien käyttö myös onnistuu.

Kaiken kaikkiaan tämä kansalaisaloite on hyvä ja tarpeellinen. Vammaiset ovat maailman suurin ja syrjityin ihmisryhmä. Näin on myös Suomessa, vaikka he eivät ole tehneet mitään sellaista, miksi näin pitäisi olla. Onko niin, että pelkästään syntyminen vammaiseksi riittää syyksi tulla syrjityksi? Näin ei saa olla Suomessa, mikäli olemme sivistysvaltio.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

19.56 **Hannu Hoskonen kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Ensinnä haluan kiittää niitä henkilöitä, jotka panivat tämän kansalaisaloitteen liikkeelle, ja tietenkin kaikkia sen aloitteen allekirjoittajia. On äärimmäisen tärkeää, että pidämme huolen yhteiskunnan heikoimmista ja vammaisista ihmisistä niin, että heidän elämänsä on ihmisarvioista ja hyvätasoista. Se on meidän kaikkien velvollisuus.

Ensimmäinen asia, johon kiinnitän huomiota, on juuri tämä hankintadirektiivin täytäntöönpano. Euroopan unionin velvoittama direktiivihän tietenkin on suomalaisen lainsäädäntöön implementoitu hankintalailla, ja siitä on tehty ihan ansiokas selontekokin. Eli lainsäädäntöpohja siinä mielessä on täysin kunnossa, eikä ole mitään moitittavaa.

Mitä tulee sitten näihin erilaisiin kilpailutuksiin, joilla vammaispalveluja on kilpailutettu eri kunnissa, niin omasta kokemuksestani tiedän, että monesti ne kilpailutukset ovat olleet erittäin onnistuneita ja tuottaneet hyvän lopputuloksen, mutta ikävä kyllä on myös niitä huonon lopputuloksen tuoneita kilpailutuksia, vammaisten kannalta erittäin ikäviä lopputuloksia, ja tällaisista kilpailutuksen lopputuloksista pitää päästä kaikin keinoin irti.

On syytä muistaa se, että kunta voi omalla toiminnallaan tietenkin pyrkiä siihen ja toimia niin, että esimerkiksi annetaan palveluseleitä, joilla vammaisen voi hankkia tarvitsemiaan palveluita rajaten sen palvelun pyytämisen sillä keinoin kuin hän itse parhaaksi katsoo. Se on varmasti kaikkien kannalta paras ratkaisu. Ja sitten kun mennään tähän uuteen sote-uudistukseen, mikä on tulossa, niin niissä olosuhteissahan sitten, kun palvelusetelien käyttö tulee todella paljon paljon yleisemmäksi ja lainvoimaiseksi reilusti, se avaa sen mahdollisuuden, että palvelusetelin käytössä voidaan todellakin sitten käyttää näitä kaikkia keinoja mahdollisimman hyvin hyväksi.

Kun kilpailutetaan erilaisia kuntien palveluita, vaikka vammaispalveluja, niin siinä kaikkein tärkein seikkahan on se, että tarjouspyynnöt tehdään hyvin ja perusteellisesti korostaen palvelun laatua. Olen nähnyt monta sellaista tarjouskilpailua, jotka on todella hoidettu viimeisen päälle hyvin ja laatupisteytykset on hoidettu esimerkillisesti. Silloin lopputulos on ollut hyvä ja on saatu syntymään sellainen palvelu, jota asiakas nimenomaan haluaa. Eli hankintaosaamisessa on se iso syy mielestäni monessa monessa tapauksessa siihen, että ei ole päästy toivottuun lopputulokseen, ja palvelunsaaja on sitten kärsinyt tästä huonosta kilpailutuksesta ja varsinkin niistä laatukriteereistä, joita on tehty. Tähän kannattaisi kunnissa kiinnittää yhä enemmän huomiota. Esimerkiksi kotikunnassani on käytetty asiantuntevaa palvelua siihen, miten näitä kilpailutuksia tehdään ja miten niiden lopputulokset käydään sitten läpi. Pitää muistaa aina, että näissä julkisissa kilpailuissa, kun kilpailutetaan palveluilta, on sitten myös se mahdollisuus, että kilpailun hävinnyt tekee siitä valituksen markkinaoikeuteen, ja sitten ollaan taas vaikeuksissa, kun joudutaan odottamaan päätöksiä. Eli tämä on tässä suhteessa aivan äärimmäisen tärkeää, että kunnissa kiinnitetään enemmän huomiota hankintaosaamiseen.

Toinen iso seikka, joka vaikuttaa vammaispalveluihin ja moneen muuhunkin palveluun tietysti, on kuntien taloudellinen tilanne. Se on jäänyt tässä keskustelussa mielestäni liian pienelle huomiolle. Kuntien taloudellinen tilanne on tällä vaalikaudella parantunut roimasti. Meillä tällä hetkellä — jos oikein muistan — niin sanottuja kriisikuntia on vain muutama kappale. Viimeisen kolmen vuoden aikana on todellakin kuntatalous tervehtynyt hurjaa vauhtia. Mitä lehdistä olen lukenut eri puolilta Suomea, niin lähes kaikissa kunnissa talous on tervehtymässä, kunnat ovat tuottaneet ylijäämää, mikä avaa sitten sen mahdollisuuden, että kunta voi asukkailleen tarjota hyvälaatuisia palveluita ihan omilla rahoillaan, omalla kassallaan, joka on päässyt kertymään hyvin hoidetusta taloudesta. Ja mikäli olen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

oikein ymmärtänyt tänä päivänä tiedotusvälineissä olleista tiedoista, miten maan talous kehittyy, niin se avaa edelleen hyviä mahdollisuuksia siihen, että kuntien palvelut vain paranevat ja esimerkiksi vammaispalvelut saavat yhä paremmat lähtökohdat ja vammaisille pystytään tarjoamaan hyviä palveluita.

On äärimmäisen tärkeää nyt huomata se, että kunnat ovat todellakin avainasemassa ja uudessa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa, mitä parhaillaan tässä talossa käsitellään, varmasti tämä vammaistenkin asia nousee esille sosiaali- ja terveystieteiden käsittelyssä, samoin myös perustuslakivaliokunnan käsittelyssä, koska kysymyksen on selälaisista asioista, jotka ovat meille velvollisuuksia. Ja perustuslain 19 §:n mukaan meidän pitää Suomessa turvata kaikille ihmisille laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut kotiosoitteeseen katsomatta — asuttiinpa sitten Helsingissä tai Utsjoella, sillä ei ole väliä.

20.01 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Kuuntelin tätä erinomaista keskustelua tuolla työhuoneessani, ja erityisesti edustaja Elovaara ja edustaja Salonen käyttivät hyviä puheenvuoroja. He kyselivät sitä, miten tämä asia voi olla niin vaikea, kun kysymys on kuitenkin ihmisoikeuksista. Ja kuten edustajat Taavitsainen ja Kivirantakin taisivat mainita, niin sivistyneen yhteiskunnanhan tunnistaa siitä, miten siellä kohdellaan apua tarvitsevia ihmisiä.

Tämä ei saisi olla poliittinen kysymys. Tämän on oltava ihmisarvo- ja ihmisoikeuskysymys, ja toivon, että tästä asiasta ei tulisi poliittista debattia vaan yhteisymmärrys. Jos haluamme, niin me voimme tämän asian kyllä korjata. Minusta edustaja Essayah toi hyvin esille niitä vaihtoehtoja, joita meillä on tässä ja nyt käytettävissä. Toivon todella, että lähdemme tätä asiaa viemään yhdessä eteenpäin.

Mutta haluan vielä korostaa sitä, kuten sanoin jo aiemminkin, että tässä on kysymys kylä asenteista. Minä törmään Muistiliiton puheenjohtajana usein semmoiseen ajatukseen, että eihän muistisairas voi olla mukana tekemässä päätöksiä, ja tähän ei pidä paikkaansa. Siksi esimerkiksi nyt valmisteilla olevalla itsemääräämisoikeuslailla on kiire. Eihän laki muuta asenteita, mutta se voi olla yksi työväline näiden asenteiden muuttamiseen.

Arvoisa puhemies! Meidän pitäisi kysyä enemmän, miten saisimme tämän YK:n vammaisoppimuksen periaatteet toteutumaan yhteiskunnassamme nykyistä paremmin. Me olemme nimittäin edelleen todella kaukana todellisesta yhdenvertaisuudesta, ja minä olen edustaja Johanna Karimäen kanssa ehdottanut keskustelualoitteen muodossa, että voisimme käydä täällä eduskunnassa keskustelun vammaisten oikeuksien toteutumisesta Suomessa. Mielestäni tämä keskustelu, mitä me olemme täällä käyneet tänään, on osoittanut, että tälle laajemmallekin keskustelulle vammaisten oikeuksista olisi kyllä nyt tarvetta. Minä nyt toivon ihan hartaasti, [Puhemies koputtaa] että puhemies harkitsisi vielä tämän keskustelun tarpeellisuutta täällä meillä, koska me olemme täällä tärkeällä paikalla myöskin asennetyössä.

20.03 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Haluan vielä korostaa sitä kuntien ensiarvoisen tärkeää asemaa tässä asiassa. Todellakin kuntien talouden kauttahan se asia lähtee. Sen me kaikki tiedämme kokemuksesta, esimerkiksi omalta kansanedustajan ajaltamme taikka kuntien päättäjinä, että eihän sellainen kunta, joka on taloudellisesti konkurssitilassa, pysty minkäänlaisia palveluja järjestämään. Se on lähinnä sitten tulipalojen sammuttamista, että pysytään itsenäisenä kuntana. Tämän takia on nyt syytä kiinnittää huomiota siihenkin seikkaan, että hyvä taloudenhoito takaa myös hyvät palvelut kuntalai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2018 vp

sille ja ennen kaikkea vammaispalvelut niille ihmisille, jotka välttämättä niitä palveluita tarvitsevat. Sivistysvaltion ensimmäinen mittarihan on se, miten huolehdimme heikoimmistamme. Tämä on syytä muistaa kaikkien tässä talossa työtä tekevien kansanedustajien, ja totta kai virkamiehet sen tietävätkin jo.

Ja on hyvä muistaa vielä se seikka, että kun kunnanvaltuustot tekevät vuosittain päätöksiä talousarviosta ja talousarvion toteutumista seurataan, niin kuntahan voi esimerkiksi kesken vuoden, jos todetaan joku epäkohta ja talous on kunnossa, palata asiaan ja tehdä vaikka lisäbudjetin ja laittaa asian kuntoon. Tässä tietysti tulevat nämä hankintalain kiemurat eteen, mutta tulivatpa tai eivät, niin ne palvelut on järjestettävä. Esimerkiksi kotikunnassani rakennettiin vammaispalvelun tarkoituksiin uusi Onnela-niminen hoitokoti, jossa ihmiset pystyvät itsenäiseen asumiseen ja saavat sieltä tarvittavan avun. Talo on ihan uusi, ja vasta avajaisia vietimme. Olen siitä ylpeä. Se oli toki kallis rakennus, mutta nyt voi sanoa, että ihmisillä on siellä aivan erinomaiset tilat, missä he voivat asua ja elää tasapainoisia elämää.

20.05 Krista Mikkonen vihr: Arvoisa rouva puhemies! Tähän loppuun haluan kyllä tukea tätä edustaja Mäkisalo-Ropposen äsken esille nostamaa asiaa, tätä keskustelualoitetta, minkä hän ja edustaja Karimäki ovat tehneet. Minusta me olemme tänään käyneet hyvää keskustelua vammaispolitiikasta liittyen nyt näihin asumisen palveluihin ja elämänmittaisiin palveluihin, mutta on myös paljon muita näkökulmia ja niitä asioita, mistä meidän olisi syytä täällä puhua yhdessä ja miettiä, miten me voimme turvata vammaisille mahdollisuuden työntekoon, mahdollisuuden koulutukseen. Kävin eilen itse Rinnekodissa tapaamassa vaikeasti vammaisten koululaisten opettajia ja opinto-ohjaajia, ja siellä keskusteltiin paljon siitä, miten oikeus jatko-opiskeluun, oikeus työntekoon toteutuvat vammaisten nuorten kohdalla, ja tällä hetkellä ne valitettavasti eivät kovin hyvin toteudu. Ja olisi tärkeää, että sekä tästä teemasta — koulutuspolitiikasta, työstä — että muutenkin vammaisten ihmisten elämään liittyvistä asioista me kävisimme täällä yhdessä keskustelua kokonaisvaltaisesti, kaikki nämä eri osa-alueet huomioon ottaen.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin talousvaliokuntaan.